

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

24^e JAARGANG

WOENSDAG 22 MAART 1939

No. 1212

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Lieftinck; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).

M. F. J. Cool — Adjunct-secretaris.

Redactie-adres: Pieter de Hoeweg 122, Rotterdam-West.
Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplootweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

INHOUD:

	Blz.
De toekomst der Nederlandsche Spoorwegen door Prof. Dr. Ir. J. Goudriaan Jr.	228
Beëindiging van den prijsstrijd in de Engelse kunstzijde-industrie door Dr. H. C. Stek.....	232
The Cotton Industry Enabling Bill door Dr. B. H. Holsboer	233
De conjunctuurpolitiek in de Vereenigde Staten en de particuliere kapitaalsinvesteringen door Dr. J. Snoep	235
Tweede Groninger-Dag door Dr. H. M. H. A. van der Valk	238
De economische gevolgen voor Duitschland van de recente veranderingen in Midden-Europa door H. E. B. Schmalhausen	239
De kolenpositie in 1938 (II).....	240
De Rijksmiddelen over Februari	241
AANTEKENINGEN:	
Kartelleering in Engeland	243
MAANDDIJFERS:	
Overzicht van den stand der Rijksmiddelen	244
Statistieken:	
Verkorte opgave der Groothandelspruizen	245, 246
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten	245

GELD-, KAPITAAL- EN WISSELMARKT.

De toegenomen politieke onrust heeft op de wisselmarkt duidelijk invloed uitgeoefend; hierbij kan echter reeds dadelijk geconstateerd worden, dat de koersbewegingen over het algemeen binnen vrij enge grenzen zijn gebleven. Dit valt te meer op, wanneer men de situatie vergelijkt met die in de kritieke Septemberdagen van 1938.

Dit feit is vrijwel uitsluitend toe te schrijven aan de politiek der Egalisatiefondsen. Zoowel in Engeland als in Nederland viel de kapitaalsafvloeiing juist in een tijdvak betrekkelijk kort nadat de monetaire autoriteiten hadden besloten zich schrap te zetten tegen verderen druk op den wisselkoers. In September jl. was dat geenszins het geval, in Engeland verkeerde men toen nog in de periode, dat men een koersdaling niet ongaarne zag, terwijl onze autoriteiten zich toen reeds geruimen tijd aan het Pond hadden gekoppeld. Daarbij kwam, dat het acute aanbod toen veel omvangrijker was, nu was het veelmeer een versterking van den reeds bestaanden stroom van valutavraag. Onder die omstandigheden is het begrijpelijk, dat, terwijl destijds het Pond in enkele dagen eenige procenten koersverlies leed, dit keer de Dollar te Londen maar weinig fluctueerde, terwijl bij ons de Dollar slechts met 1/8 cent opliep, waarna het maximumkoerspeil, dat het Egalisatiefonds tot nu toe had toegelaten, weer was bereikt. Op de termijnmarkt kwam de onrust niets meer in het koerspeil tot uitdrukking; het agio voor Dollars liep nog wat op, het disagio voor Ponden steeg eveneens.

De druk op den Belga is ook nog maar nauwelijks verminderd, politieke factoren spelen hierbij wellicht ook een rol, hoewel van terugtrekken van buitenlandsch vluchtkapitaal nauwelijks sprake is, wijl immers België nimmer een toevluchtsoord voor vagebondeerende kapitalen was. Vooral het hooge termijndisagio wijst op de spanning op de markt van deze valuta, de contante koers blijft als voorheen aan het goudpunt gebonden.

Een uitzondering op den algemeenen regel, dat de koersbeweging binnen nauwe grenzen bleef, vormden Zwitsersche Francs. Terwijl reeds in de vorige week bij geringe omzetten een koersinzinking had plaats gevonden, was aan het begin van de nieuwe week een omvangrijk aanbod te registreeren, waardoor de koers snel terugliep tot 42.30. Te oordeelen naar de recente uitlatingen in Zwitsersche monetaire kringen, is niet aan te nemen, dat men een druk op den Franc zal aangrijpen om een aanpassing aan de jongste daling van het Pond te bewerkstelligen, zooals hier te lande is gebeurd, maar men achtte toch blijkbaar nog niet het moment gekomen om dadelijk elken koersdruk te weren.

Op de geldmarkt begint zich langzamerhand de invloed te doen gelden van het stijgende agio op termijn-Dollars, waardoor particulier disconto iets is aangetrokken. Nog meer doet zich natuurlijk de gereserveerdheid van geldgevers gevoelen ten aanzien van de verschillende buitenlandsche soorten discontomateriaal.

De beleggingsmarkt is evenmin gespaard gebleven voor den invloed der politieke spanningen, maar naar verhouding is die invloed toch nog gering gebleven. De koersverliezen voor Nederlandsche obligatiën bleven uiterst beperkt. Wat de buitenlandsche obligatiën betreft verdient het vermelding, dat ondanks het feit, dat de emissiedatum een dag vol spanning was, de 4 pCt. leening Montreal op een klein restant na geheel werd geplaatst.

DE TOEKOMST DER NEDERLANDSCHE SPOORWEGEN.

Inleiding.

Wie verwachtingen wil uitspreken over de toekomst, dient te beginnen met een analyse van het heden en van het jongste verleden.

De bedrijfsresultaten der Nederlandsche Spoorwegen over de laatste jaren zijn niet rooskleurig. De verliezen over de jaren 1935, 1936 en 1937 beliepen resp. 28, 30 en 32 miljoen. Over 1938 zal het verlies vermoedelijk beloopt rond 22.5 miljoen en er zijn optimisten, die op grond van dit cijfer de directie reeds hebben gefeliciteerd met den aanmerkelijken vooruitgang.

Voor deze blijdschap is geen enkele reden. De oogenshijnlijke verbetering van het resultaat is uitsluitend toe te schrijven aan de financieele reorganisatie, welke per 1 Januari 1938 heeft plaats gevonden en aan het wegvallen van enkele toevallige debetposten met de reorganisatie samenhangende.

Aan den anderen kant moet men bij de beoordeeling van het over 1938 geraamde verliescijfer van 22.5 miljoen wel beseffen, dat ook na de reorganisatie de Nederlandsche Spoorwegen een hoogst eigenaardige financieele structuur hebben behouden. Tegenover een aandeelenkapitaal van slechts 10 miljoen staan vaste-rentedragende schulden van niet minder dan rond 440 miljoen. Deze laatste belasten de verlies- en winstrekening bij de thans geldende rentepercentages met een post van rond 15.3 miljoen, welk bedrag in het verliescijfer ten volle is begrepen.

Een gezonde financiering van een uiterst conjunctuurgevoelig bedrijf als dat der Spoorwegen zou uitsluitend met aandeelenkapitaal mogen geschieden. Het werkelijke bedrijfsverlies zou in dat geval slechts bedragen 22.5—15.3 = 7.2 miljoen.

Hierbij moet men dan nog in aanmerking nemen, dat in dit bedrag van 7.2 miljoen begrepen is een post van rond 2 miljoen aan wachtgelden voor overtollig geworden personeel. Het spoorwegbedrijf draagt zijn eigen werkloosheidslasten in tegenstelling tot vrijwel alle andere bedrijven, die deze geheel of althans voor een zeer groot deel op de gemeenschap kunnen afwentelen.

De totale kosten van de werkloozenzorg voor geheel Nederland bedragen rond f 200 miljoen per jaar. Het aantal in een beroep werkzame personen kan gesteld worden op rond 3.4 miljoen. Het N.S.-personeel is dus practisch 1 pCt. van de geheele in een beroep werkzame bevolking en de, aan werkloos geworden N.S.-personeel uitgekeerde bedragen vormen evencens rond 1 pCt. van de overeenkomstige

bedragen voor geheel Nederland. De lasten zijn dus naar verhouding volstrekt niet abnormaal. Het verschil ligt alleen hierin, dat zij bij de N.S. verschijnen in het debet van de verlies- en winstrekening, terwijl zij bij alle andere bedrijven rechtstreeks worden gedragen door het Rijk.

Bovendien is de leeftijdsopbouw van het spoorwegpersoneel als gevolg van de inkrimping gedurende de laatste 10 jaar buitengemeen ongunstig; 84 pCt. van het personeel is 40 jaar en ouder.

Een veel te groot percentage van het personeel staat op het maximum salaris voor den betrokken rang.

Wanneer men nu bedenkt, dat 1 pCt. van het totale loon- en salarisbedrag reeds 0.6 miljoen gulden uitmaakt, dan is het duidelijk, dat een verschil van slechts enkele procenten een zeer belangrijke rol speelt bij het bovengenoemde tekort.

De indruk, welken de gepubliceerde verliessaldi op de publieke opinie maken, acht ik voor het bedrijf hoogst ongunstig en bedrijfseconomisch gesproken onrechtvaardig. De verhouding tusschen den omzet van rond 100 miljoen en het zuivere bedrijfsverlies van 5 miljoen is natuurlijk nog zeer bedenkelijk, maar volstrekt niet zoo catastrofaal als men uit de gepubliceerde cijfers zonder nadere analyse zou afleiden. Het komt hierop neer, dat bij het spoorwegbedrijf thans van de noodzakelijke afschrijvingen ad 13 miljoen per jaar rond 40 pCt. ongedekt blijft. Voorzichtigheidshalve wil ik hieraan toevoegen, dat het zeer wel mogelijk is, dat een nadere analyse zal uitwijzen, dat het wenschelijk is het bedrag der jaarlijksche afschrijvingen nog eenigermate te verhoogen. In dat geval zal het ongedekte bedrag der afschrijvingen met dezelfde som toenemen. Maar in elk geval staat vast, dat het spoorwegbedrijf ook onder de tegenwoordige omstandigheden nog een belangrijk deel van zijn eigen afschrijvingen opbrengt.

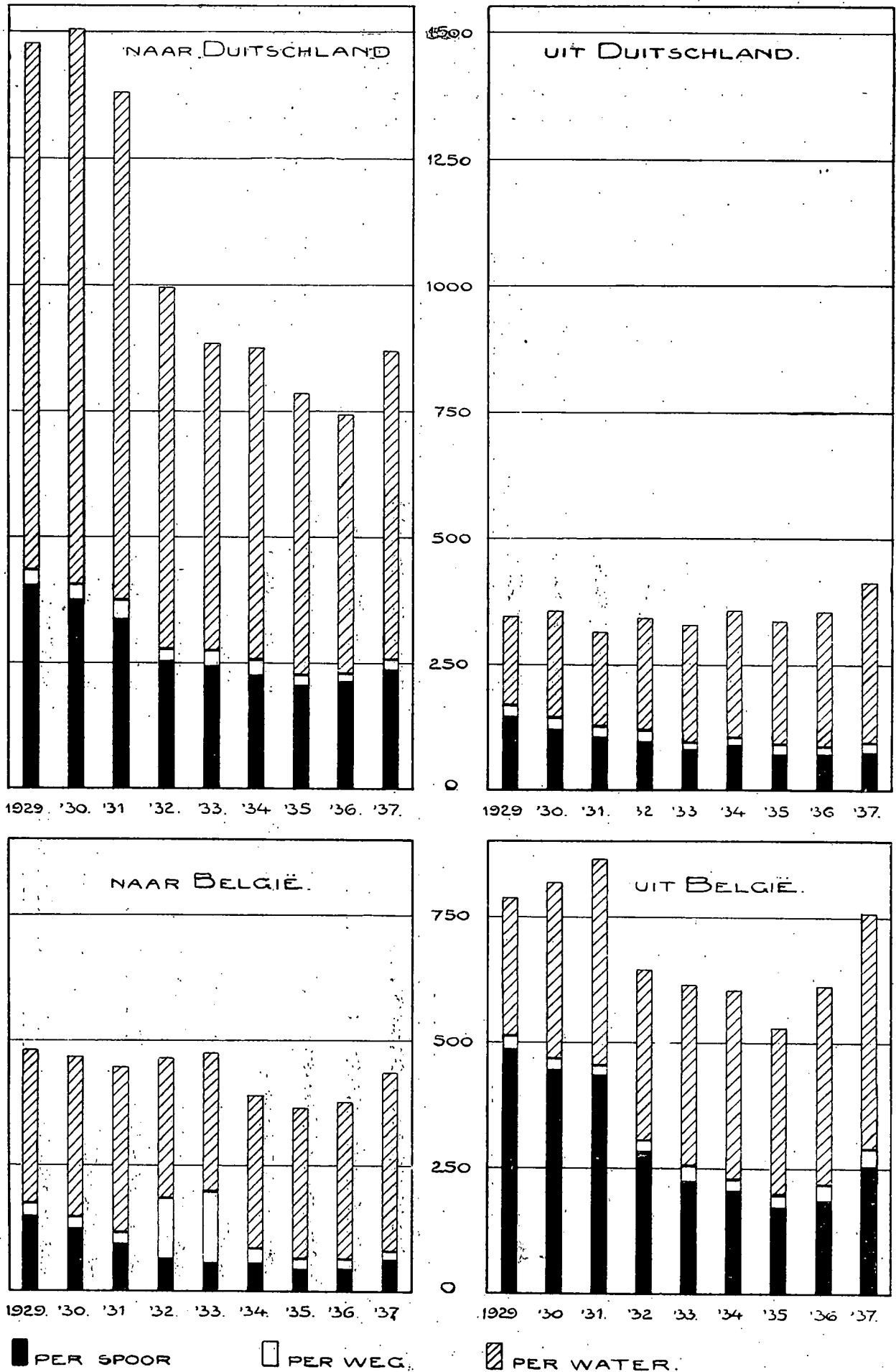
De moeilijke omstandigheden der laatste jaren.

Bij dit alles moet men dan in het oog houden, dat het spoorwegbedrijf de laatste 10 jaren en ook thans nog in een uiterst ongunstig milieu heeft gewerkt door de ernstige en langdurige crisis, welke de geheele wereld en Nederland in het bijzonder heeft getroffen. Wanneer de werkloosheid, die onder normale omstandigheden in ons land 2 of 3 pCt. bedraagt, stijgt tot 11 of 12 pCt., zooals dit de laatste jaren het geval is geweest, beteekent dit feit alleen reeds — al het overige hetzelfde — dat het spoorwegbedrijf 10 pCt. van zijn normale inkomsten verliest. Voeg daarbij den sterken teruggang van den internationalen handel, dan is hiermede gegeven een com-

TABEL 1. Goederenverplaatsing over de grens. (In duizendtallen tonnen.)

	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937
<i>Naar Duitsland</i>									
Per spoor	4075	3775	3373	2517	2412	2265	2062	2131	2391
Per weg	228	264	365	269	302	255	157	167	165
Per water	10467	11000	10062	7170	6109	6231	5641	5126	6142
Totaal	14770	15039	13800	9956	8823	8751	7860	7424	8698
<i>Uit Duitsland</i>									
Per spoor	1482	1213	1074	985	825	902	747	708	766
Per weg	214	204	181	195	140	126	157	167	165
Per water	1750	2146	1886	2222	2333	2556	2468	2669	3194
Totaal	3446	3563	3141	3402	3298	3584	3372	3544	4125
<i>Naar België</i>									
Per spoor	1495	1235	939	659	572	547	442	440	609
Per weg	223	211	209	1152	1375	286	182	188	183
Per water	3084	3217	3292	2801	2787	3064	3002	3128	3570
Totaal	4802	4663	4440	4612	4734	3897	3626	3756	4362
<i>Uit België</i>									
Per spoor	4884	4450	4340	2814	2246	2062	1702	1867	2531
Per weg	222	224	184	213	280	203	245	277	355
Per water	2775	3505	4130	3441	3610	3759	3451	3964	4690
Totaal	7881	8179	8654	6468	6136	6024	5398	6108	7576

GOEDERENVERPLAATSING OVER DE GRENS
IN TIENDUIZENDEN TONNEN:

Figuur 1.

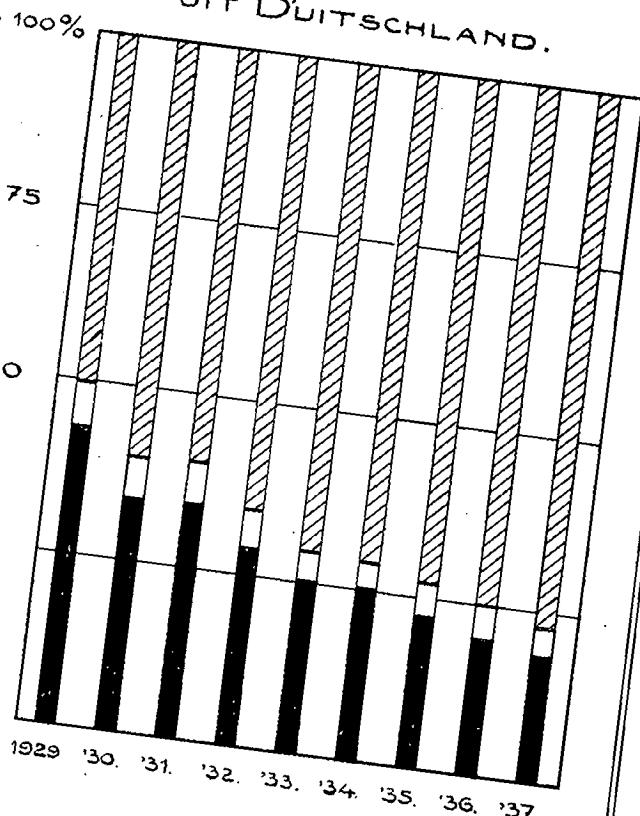
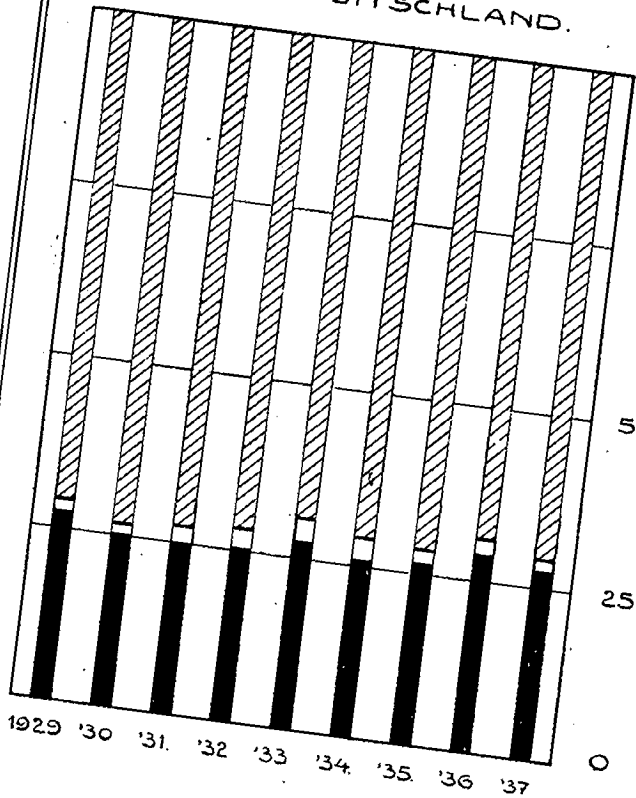
plex van objectieve factoren, welker keer ten gunste op zichzelf reeds het eigenlijke bedrijfsverlies van de spoorwegen zou doen verdwijnen. Toch mag men hier geen schuilevinkje spelen. Wanneer men de in- en uitvoercijfers naar Duitschland en België nader beziet (zie tabel 1 en 2 en fig. 1 en 2), dan blijkt, dat over de periode 1929 t/m.

1937 de spoorweg alleen in den uitvoer naar Duitschland zijn aandeel heeft gehandhaafd. Op de drie overige trajecten is het vervoer per spoorweg zoowel in tonnen als in percentage practisch gehalveerd, terwijl het waterverkeer in den invoer uit Duitschland bijna is verdubbeld en in het verkeer van en naar België met 15-50 pCt. is gestegen.

**GOEDERENVERPLAATSING OVER DE GRENSEN
IN PROCENTEN VAN HET TOTAAL:**

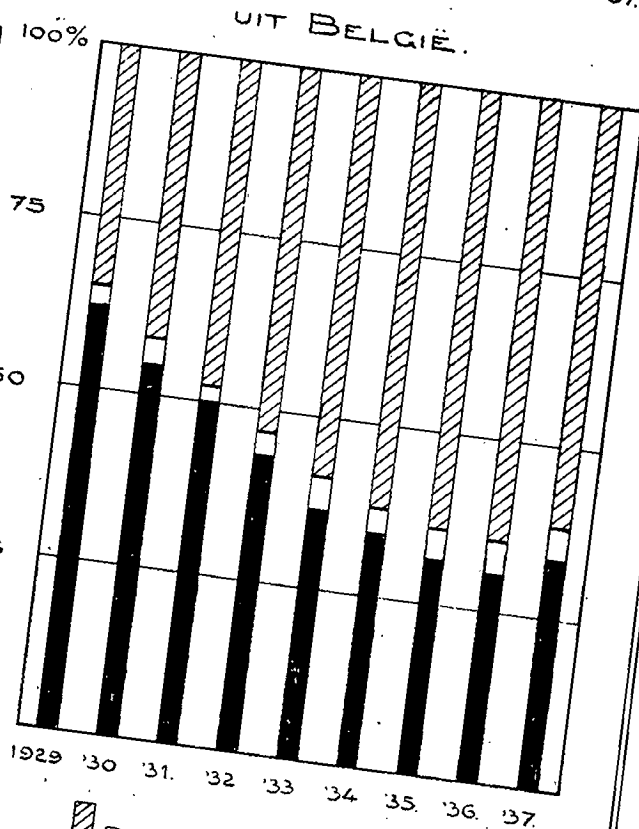
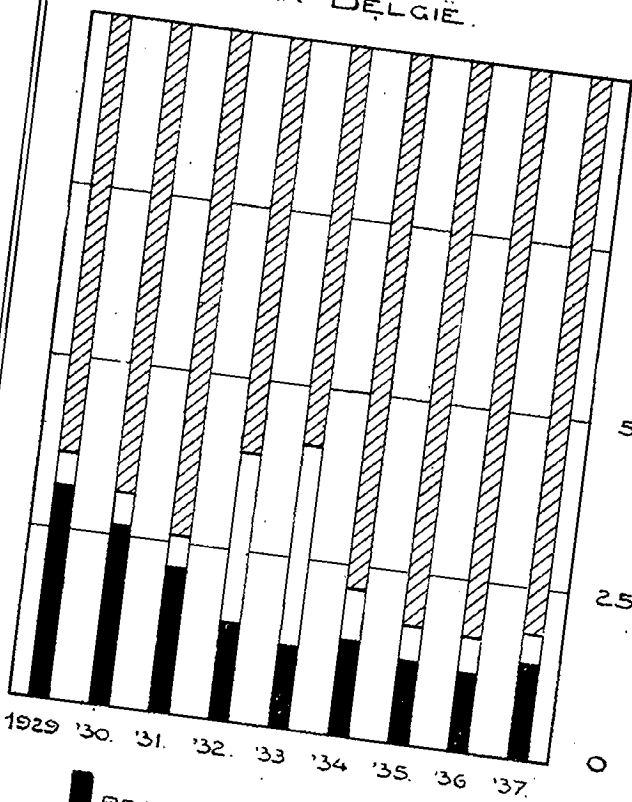
NAAR DUITSCHLAND.

UIT DUITSCHLAND.

NAAR BELGIË.

UIT BELGIË.

■ PER SPOOR

□ PER WEG.

▨ PER WATER.

Figuur 2.

TABEL 2. Goederenverplaatsing over de grens. (In procenten van het totaal.)

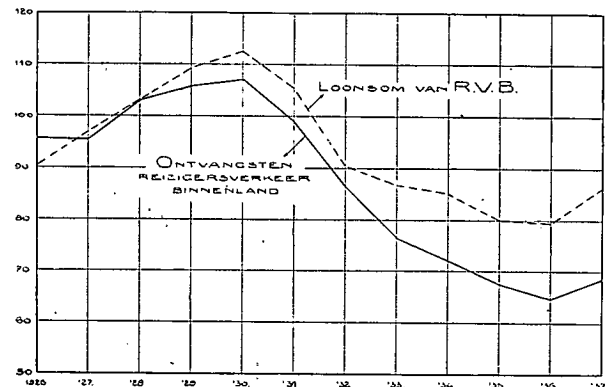
	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937
Naar Duitsland									
Per spoor.....	27.50	25.01	25.—	25.28	27.33	25.88	26.23	28.70	27.49
Per weg.....	1.50	1.75	2.35	2.70	3.47	2.90	2.—	2.24	1.9
Per water.....	71.—	73.24	72.65	72.02	69.20	71.22	71.77	69.06	70.61
Uit Duitsland									
Per spoor.....	43.30	34.—	34.2	28.9	25.1	25.2	22.2	20.—	18.6
Per weg.....	6.21	5.71	5.8	5.7	4.2	3.5	4.7	4.7	4.—
Per water.....	50.49	60.29	60.—	65.4	70.7	71.3	73.1	75.3	77.4
Naar België									
Per spoor.....	31.2	26.5	21.2	14.3	12.1	14.0	12.2	11.7	14.0
Per weg.....	4.7	4.5	4.7	25.0	29.2	7.4	5.0	5.0	4.2
Per water.....	64.1	69.0	74.1	60.7	58.7	78.6	82.8	83.3	81.8
Uit België									
Per spoor.....	62.0	54.4	50.1	43.4	36.6	34.3	31.5	30.6	33.5
Per weg.....	2.8	2.7	2.1	3.3	4.6	3.4	4.5	4.5	4.7
Per water.....	35.2	42.9	47.8	53.3	58.8	62.3	64.0	64.9	61.8

Het aandeel van het wegverkeer is ongeveer constant gebleven, alleen is de invoer uit België met 50 pCt. gestegen.

Ook de ontwikkeling van het reizigersverkeer is zorgwekkend. Gedurende de jaren 1926—1929 loopt de lijn van het binnenlandsch reizigersverkeer vrijwel parallel met die van het totale uitbetaalde verzekeringsplichtig arbeidsloon (zie tabel 3 en fig. 3). Van 1930—1936 gaan beide lijnen omlaag, maar de lijn der spoorwagontvangsten daalt veel sneller. Ook hier blijkt, dat de spoorweg relatief terrein verliest.

Deze ontwikkeling is voor het spoorwegbedrijf uitermate gevaarlijk, zij is tegelijkertijd voor de geheele Nederlandsche volkshuishouding uitermate schadelijk.

Ontwikkeling binnenlandsch reizigersverkeer vergeleken met loonsom Rijksverzekeringsbank.

Tabel en figuur 3.

Omschrijving	Bron	Eenheid	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937
Ontvangsten Reizigersverkeer binnenland	Jaarverslag N.S.	f 1.000.000	70.9	70.6	76.4	78.4	79.4	73.4	64.1	56.7	53.4	50.1	47.9	50.7
Idem		1926-29=100	95.6	95.3	102.9	105.8	107.0	99.0	86.5	76.4	72.0	67.5	64.6	68.4
Loonsom van Rijksverzekeringsbank	Ongevallenstat. R.V.B.	f 1.000.000	1448	1552	1653	1752	1803	1691	1448	1389	1362	1280	1270	1380
Idem		1926-29=100	90.4	97.0	103.5	109.3	112.5	105.4	90.4	86.7	85.1	80.0	79.4	86.2
Index ontvangsten gedeeld door index loonsom				100			95.5	94.0	96.0	88.0	84.5	84.0	81.5	79.5

1) Voorloopig.

Het vraagstuk moet gezien worden vanuit het belang van de Nederlandsche volkshuishouding in haar geheel.

Het gevaar voor het spoorwegbedrijf ligt hierin, dat dit bedrijf zich met zijn kosten practisch zoo goed als niet bij een dalende bedrijfsbezetting kan aanpassen. Minder vulling van de personentreinen geeft geen enkele besparing. Het rijden met kortere treinen vermindert de kosten niet noemenswaard. De werkelijke besparing bereikt men eerst door minder treinen te laten rijden, dat wil zeggen slechtere aansluitingen, slechtere service voor het publiek, verdere achteruitgang van inkomsten. Men geraakt dus onmiddellijk in een vicieuze cirkel.

De aanpassing van de kosten van het goederenvervoer, althans voor zoover dit geheele wagenladingen betreft, is iets elastischer, maar ook hier is het duidelijk, dat men bij dalende bedrijfsbezetting de kosten niet recht evenredig kan verminderen.

En hier ligt tegelijkertijd het nadeel voor de Nederlandsche volkshuishouding in haar geheel.

Indien een bepaald vervoer zich verplaatst van den spoortrein naar een ander vervoermiddel, is dit alleen een voordeel voor de geheele Nederlandsche volkshuishouding, indien de kosten, welke ontstaan door de creatie of het in werking brengen van het nieuwe vervoermiddel, kleiner zijn dan het decrees aan kosten,

dat in het spoorwegbedrijf door het wegvallen van dit vervoer redelijkerwijze kan worden bereikt. Wanneer men het geheele vervoer in Nederland als een eenheid beziet en men wil dit vervoer en bloc zoo goedkoop mogelijk organiseren, dan moet het beheerscht worden door dezelfde stelling, die men met vrucht dagelijks binnen een onderneming toepast produceer daar waar het accres aan kosten het geringst is.

Maar er bestaat geen enkele zekerheid, ja zelfs geen waarschijnlijkheid, dat deze stelling bij de taakverdeling tusschen spoor- en weg- en watervervoer, zooals deze de laatste tien jaar in Nederland is gegroeid, is gevolgd. De taakverdeling is in hoofdzaak gegroeid op grond van de gevraagde tarieven. Deze hebben veelal geen enkelen samenhang met de werkelijke kostprijzen. En ook al mocht dit laatste het geval zijn, dan bevatten deze kostprijzen nog den onzekeren term der vaste kosten, die vooral bij het spoorwegbedrijf een zeer groot percentage van de totale kosten vormt en welke grootte in het tarief, in verband met de groote schommelingen in de bedrijfsbezetting, slechts zeer globaal kan worden geschat.

In een tweetal volgende artikelen zullen wij het vraagstuk afzonderlijk voor personen- en goederenvervoer bezien.

Dr. Ir. J. GOUDRIAAN Jr.

BEEINDIGING VAN DEN PRIJSSTRIJD IN DE ENGELSCH KUNSTZIJDE-INDUSTRIE.

Ontwikkeling van het prijsniveau.

Er is misschien geen enkele industrie, verwant met de textielindustrie, aan te wijzen, die zulke groote veranderingen heeft te zien gegeven gedurende laatste 10 à 15 jaren als de kunstzijde-industrie.

Deze veranderingen bewegen zich zoowel op chemisch-technisch als op financieel-oekonomisch terrein.

Het is algemeen bekend, dat de vooruitgang op technisch gebied zoodanig is geweest, dat de kunstzijdedraad zeker niet meer beschouwd kan worden als een min of meer minderwaardig surrogaat. Met het volste recht kan thans gezegd worden, dat de kunstzijdedraad een textielvezel is met speciale hoogwaardige eigenschappen.

Het is hier niet de plaats om op deze aspecten nader in te gaan, doch ten behoeve van hetgeen volgt is het nuttig, zich er rekenschap van te geven dat de kwaliteitsvooruitgang, wat sterkte, verfeigenschappen, fijnheid der capillairen enz. betreft, zoodanig is geweest, dat het hedendaagsche product nauwelijks vergeleken kan worden met dat van 10 à 15 jaren geleden, hetzij dan dat beide producten uit geregenereerde cellulose bestaan.

Niettegenstaande dezen geweldigen kwaliteitsvooruitgang is de ontwikkeling van het prijsniveau, van producentenstandpunt bezien, zeer onbevredigend geweest.

Over het algemeen kan geconstateerd worden, dat de prijzen sinds 1928 (na aftrek van accijns, die in 1928 een shilling per lb. bedroeg en sinds 1934 zes pence) met 65 à 70 pCt. gedaald zijn, niettegenstaande het feit, dat, zooals hiervoor vermeld, de kwaliteit thans belangrijk beter is dan 10 jaar geleden. Deze rampspoedige prijsontwikkeling heeft de kunstzijde-industrie voor uitermate moeilijke problemen geplaatst, te meer daar deze prijsdaling niet verzacht werd door daling van eenige beteekenis der grondstoffenprijzen of loonen, doch praktisch geheel gecompenseerd moest worden door „rationalisatie” en productie-uitbreiding.

In dit verband rijzen onmiddellijk twee vragen:

1. Waaraan is deze geweldige prijsdaling in Engeland toe te schrijven geweest?

2. In hoeverre is het mogelijk gebleken door rationalisatie het funeste effect dezer prijsdaling te compenseren?

Wanneer wij hieronder zullen trachten een bevredigend antwoord op deze vragen te geven, moet er rekening mede gehouden worden, dat ons betoog zich zal beperken tot den z.g. continu gesponnen draad en het probleem der stapelvezel (een later product) buiten beschouwing gelaten zal worden. Afbreuk aan de waarde van het betoog doet deze eliminatie overigens niet.

Oorzaken der prijsdaling.

Ad. 1. Tot 1925 was de invoer van kunstzijden garens in Engeland onbelast. In dat jaar echter werd een invoerrecht van 2 shilling per lb. ingesteld, terwijl tegelijkertijd een accijns ten bedrage van 1 shilling per lb. geheven werd van in Engeland geproduceerde kunstzijde. Het gevolg was een sterke teruggang van geïmporteerde kunstzijden garens, nl. van ongeveer 40 pCt. in 1924 tot ongeveer 2½ pCt. in 1931, uitgedrukt in Engelsche productie voor die jaren. Deze bedroeg in 1924 ongeveer 25.000.000 lbs. en in 1931 ongeveer 54.000.000 lbs. De wereldproductie was in dezelfde periode gestegen van ongeveer 150.000.000 lbs. tot 500.000.000 lbs.

Een ander gevolg was het oprichten van een 19-tal maatschappijen met het doel kunstzijde in Engeland te produceeren, zoodat einde 1930 totaal 25 maatschappijen geregistreerd waren. De heer Samuel Courtauld refereerde hieraan in zijn toespraak tot de

Algemeene Vergadering van Aandeelhouders op 5 Maart 1931 in de volgende bewoordingen: „But, although we have shared in the general ill-fortune”, (bedoeld is de groote depressie), „our own industry has suffered from a special complaint which is not common to other textiles and can hardly be paralleled in recent years by any important industry. I refer, of course, to the senseless increase in production resulting from the orgy of company-promoting and speculation which began in this country about five years ago and was only slightly less marked in other countries.”

Van de genoemde 25 maatschappijen was een 13-tal aan het einde van 1930 niet meer in productie. Dit selectieproces heeft zich in de volgende jaren verder voortgezet, met het resultaat, dat thans nog slechts 9 maatschappijen productief werkzaam zijn, waarvan 2 acetaat- en één cuprammoniumzijde-fabriek.

In zijn toespraak tot de Algemeene Vergadering op 10 Maart 1932 liet de heer Courtauld wederom een waarschuwend geluid hooren. Hij wees er op, dat de netto importen van kunstzijdefabrikaten voor 1931 ongeveer 14.000.000 lbs. bedroegen en dat het aantal ongebruikte spindels in Engeland voldoende was om het dubbele van dit gewicht te produceeren en verder dat Courtaulds alleen voldoende capaciteit had, deze hoeveelheid te vervangen. „It should be clearly understood”, zoo vervolgde de heer Courtauld, „that under these circumstances there is no near prospect of any rise in selling prices, for we shall not raise ours so long as we have any machinery standing idle.” Een jaar tevoren had de heer Courtauld o.a. ook nog gezegd, dat „Courtaulds had always stood for conciliation and that we were exploring various possible arrangements and combinations with a view to putting some control upon production and stabilizing the industry.” Na er op gewezen te hebben, dat deze besprekingen nog geen succes hadden gehad, vervolgde de heer Courtauld: „and in my opinion the fight must go on for some time yet. The gap between consumption and productive power is too wide at present to be bridged by arrangement and it will not be closed until demand resumes its normal expansion and sufficient time elapses for it to catch up with production. The only present method by which we can hasten the time when the two ends will come together is to maintain our present policy and await a reduction of to-day's excess productive power in the industry through the inevitable further elimination of unhealthy competition.”

Courtaulds' politiek.

Uit deze verschillende uitlatingen valt het niet moeilijk tot een conclusie te komen omtrent de politiek van het grootste kunstzijdeconcern in Engeland, te meer niet, indien wij in het kort nagaan, hoe de heer Courtauld op 8 Mei 1934 in de Algemeene Vergadering van Aandeelhouders de belangrijke prijsverlaging verdedigde, die Courtaulds Ltd. in December 1933 gepubliceerd had. „Our policy,” aldus de heer Courtauld, „in brief is this: first, to use such control of the market as we have to prevent margins of profit rising above the present level; and, secondly, to use our available resources to expand production as increased demand calls for it.”

Tegelijkertijd verklaarde de heer Courtauld, dat de prijsreductie mogelijk gemaakt was door kostprijsverlaging, welk voordeel doorgegeven werd aan de afnemers, terwijl hij bovendien een uitbreidingsprogramma van 30 pCt. announceerde. Een soortgelijke mededeeling omtrent een verdere uitbreiding met minstens 30 pCt. werd gedaan in de vergadering van 7 Maart 1935. In dezelfde vergadering deelde de heer Courtauld mede, dat protectie van de kunstzijdemarkt in Engeland niet geleid had tot hooge prijzen. Hij wees erop, dat na aftrek van den accijns (die in 1934 gehalveerd was) de prijzen in Engeland voor een be-

paald populair nummer (150 denier) lager waren dan in Italië, Frankrijk en Duitsland op basis van de actueele wisselkoersen. Ook wees de heer Courtauld er op, dat de productie inmiddels gestegen was tot 93.100.000 lbs.

Deze tendentie tot vergroting der productie manifesteert zich ook in volgende jaren en wel op zoodanige wijze, dat in 1937 de productie van continu gesponnen draad een hoogte bereikte van ongeveer 119.500.000 lbs. (wereldproductie ongev. 1.170.000.000 lbs.). Het jaar 1938 toont voor het eerst een belangrijke terugslag n.l. tot ongeveer 106.500.000 lbs. (wereldproductie ongeveer 990.000.000).

De boven geschetste ontwikkeling met de daarmee gepaard gaande prijsbeweging is ongetwijfeld het gevolg geweest van de poging van Courtaulds Ltd., zooals door den heer Courtauld herhaaldelijk uiteengezet, om:

a. z.g. ongezonde concurrentie te verhinderen;

b. toekomstige uitbreiding der vraag te anticiperen door reserve productie-capaciteit.

Het eerste punt kan als verwezenlijkt beschouwd worden. In de Algemeene Vergadering van 9 Maart 1938 zeide de heer Courtauld dienaangaande: „Another point to note is that there is now a promise of greater stability within the rayon producing industry itself than there has been for many years. By that I mean that most of the companies remaining in the industry are now operating on a firmer basis, financially and commercially....”

Wat het tweede punt betreft, heeft, zooals de heer Courtauld herhaaldelijk tot uitdrukking gebracht heeft, zijn maatschappij het in haar hand de totale productie van Engeland essentieel te beïnvloeden.

Vandaar dan ook, dat het niet als onlogisch te beschouwen is, dat Courtaulds Ltd. bereid bleek tot zekere afspraken te komen met de andere producenten, teneinde verder prijsbederf te voorkomen, toen blijkbaar naar Courtaulds meening aan punt a. voldaan was. In de vergadering van 9 Maart 1938 refereerde de heer Courtauld hieraan als volgt:

„The Viscose yarn section is still of course the most important. In this section the year began with falling prices, but, following on friendly conversations with the other viscose producers, these were stabilized by midsummer, and turned upwards in the closing months of the year....” In het jaarverslag over 1938 wordt als één der bemoedigende factoren genoemd: „the arrangements made by the rayon producers relating to selling prices which have already been announced”. Zooals reeds in extenso in de bladen gepubliceerd, is n.l. in het begin van dit jaar de samenwerking uitgebreid tot de acetaat sectie.

Compensatie voor de prijsdaling.

Ad. 2. Wij zijn misschien gerechtigd de prijsdaling van kunstzijden garens in Engeland te splitsen in twee gedeelten:

a. het gedeelte, dat toe te schrijven is aan „natuurlijke” oorzaken, n.l. de depressie sinds 1929 en de neiging tot prijsverlaging als gevolg van steeds stijgende productie;

b. het gedeelte, dat toe te schrijven is aan de speciale factoren, die hiervoor vermeld zijn.

Dit is dan ook de oorzaak, dat de kunstzijde-industrie over het algemeen niet kon profiteren van de verbetering der conjunctuur in Engeland, die zich langzamerhand ontwikkelde na het verlaten van den gouden standaard in den herfst van 1931. De Engelsche kunstzijde-industrie moest blijven worstelen met het probleem in een steeds verder doorgevoerde kostprijsverlaging compensatie te vinden (of althans poging te vinden) voor de veelal niet erkende, doch ongetwijfeld in Engeland bestaande inelastische prijsvorming. Dat hierin een groot gevaar school voor de vorming van een vicieuze cirkel, zal wel geen nader betoog behoeven. Productie-uitbreiding op zichzelf kan bij een inelastische prijsvorming nooit het eenige

redmiddel zijn. De „rationalisatie” ontwikkelde zich als logisch gevolg van de geschetste omstandigheden. Vereenvoudiging en verkorting benevens versnelling van het productieproces zijn hierin de belangrijkste elementen geweest, gepaard gaande met een geringer aandeel van den factor „arbeid”. Deze rationalisatie op zichzelf sluit wederom het gevaar in zich van het vormen van een nieuwen (of terugkeer tot den ouden) vicieuze cirkel, omdat het bedrijf kapitaalintensiever wordt en de „overheads” een belangrijker deel der productiekosten vormen.

De gepubliceerde verslagen der Engelsche kunstzijdefabrieken doen zien, dat niettegenstaande productie-uitbreiding, rationalisatie e.d. de resultaten sinds 1930 over het algemeen onbevredigend geweest zijn, hetgeen tegelijkertijd als een bevestiging gezien kan worden van de harde werkelijkheid van het bestaan eener inelastische prijsvorming.

Het is dan ook niet te verwonderen, dat de producenten langzamerhand tot het inzicht gekomen zijn, dat voortzetting van de „klassieke” vormen van productie en concurrentie waarschijnlijk desastreuze gevolgen zou hebben voor hun ondernemingen, zoodat vrijwillige „ordering” een kans gegeven moest worden.

Het is niet mogelijk hier verder op dit veelzijdige vraagstuk in te gaan. Wij mogen volstaan met te vermelden, dat het vroegere bolwerk van individualisme hier in principe niet meer vijandig tegenoverstaat, getuige de Cotton Enabling Bill, (schertsenderwijze genoemd „a Bill to enable the unable to disable the able”), die in wezen is een voorstel, gesproken uit den boezem der producenten, gesanctionneerd door de Overheid.

Dr. H. C. STEK.

THE COTTON INDUSTRY ENABLING BILL.

Lancashire's Remedy — October 1937.

Van 1924 af tracht men in Engeland de katoenindustrie van Lancashire reeds te reorganiseeren en te saneeren. Talrijke — veelal niet voldoende gefundeerde — plannen zijn in deze jaren ontworpen en soms gedeeltelijk uitgevoerd. Eenig tastbaar resultaat — afgezien van het project, waaruit de Lancashire Cotton Corporation ontstond — werd echter niet verkregen. Na een betrekkelijk kortstondig bestaan vonden de projecten, die nog tot uitvoering kwamen, een roemloos einde¹⁾.

Dat de wensch tot reorganisatie bestond en nog bestaat, valt niet te verwonderen. De katoenindustrie van Lancashire staat en valt met de exportmogelijkheid. En met dezen export gaat het sinds jaren niet naar wensch. Engeland's export van katoenen goederen bedroeg bijv. in:

1913	7075	millioen yards
1924	4585	„ „
1937	1922	„ „

Hoewel men het in Engeland ook onwaarschijnlijk acht, dat het verloren terrein geheel of grotendeels teruggewonnen kan worden, realiseeren de verantwoordelijke kringen zich wel degelijk de noodzakelijkheid de niet steeds efficiënte productie (en handel) zooveel mogelijk te verbeteren, om op deze wijze den verderen teruggang van den export een halt toe te roepen.

Tot nu toe heeft men bij de uitvoering van de reorganisatieplannen, zooals gezegd, weinig succes gehad. Afgezien van de kwestie, of deze plannen economisch te verdedigen waren, moet de hoofdoorzaak van dit geringe resultaat gezocht worden in het feit, dat men nooit slaagde alle betrokken ondernemingen in een betrekkelijk duurzaam goed georganiseerd verband te krijgen. Door de obstructie van een vaak kleine minderheid moest dan een groote groep haar

¹⁾ Zie J. Wisselink, *The Concentration in the English Cotton Industry*; B. H. Holsboer, *De Spinindustrie in Lancashire*.

met de beste bedoelingen opgezet en tot uitvoering gebracht plan veelal na betrekkelijk korten tijd opgeven.

Om aan dezen ongewenschten toestand een einde te maken werd op verzoek van de Board of Trade door het Joint Committee of Cotton Trade Organisations een ontwerp gemaakt, dat onder den titel „Lancashire's Remedy” in October 1937 gepubliceerd werd²⁾.

Dit ontwerp schiep in de eerste plaats de mogelijkheid tot „bindend-verklaring” van op initiatief der industrie ontstane ondernemersovereenkomsten in bepaalde bedrijfstakken, indien deze overeenkomsten door een voldoende meerderheid van de betrokken ondernemers gesteund werden, een en ander onder de restrictie, dat deze overeenkomsten niet nadeelig voor de andere takken der industrie mochten zijn en niet in botsing kwamen met het landsbelang. Tevens werd vastgesteld, welke procedure in voorkomende gevallen gevolgd moest worden.

In de tweede plaats werden de onderwerpen aangegeven, waarop deze overeenkomsten betrekking moesten hebben. Een heele reeks werd genoemd, waaronder zoowel bedrijfs-economische als sociale regelingen³⁾.

Bezwaren en het plan December 1938 van het Joint Committee.

Na de voor Lancashire traditioneele toejuichingen in het begin, kwamen echter reeds spoedig de even onontkoombare bezwaren naar voren. Deze bezwaren golden, afgezien van een enkel ondergeschikt punt, niet de bindend-verklaring in het algemeen, doch hadden betrekking op het door de bindend-verklaring te bestrijken gebied. Drie hoofdbezwaren waren hierbij te onderkennen:

1e. angst voor monopolistische tendenzen (minimum-prijzenregeling),

2e. te geringe aandacht voor den export,

3e. het te uitgebreide gebied, dat de bindend-verklaring zou kunnen bestrijken.

Deze bezwaren werden zoo belangrijk gevonden, dat na veel geschrijf en geconfereer het ontwerp in Mei 1938 weer naar het Joint Committee werd terugverwezen met het verzoek voor een gewijzigde regeling zorg te dragen. Het Joint Committee voldeed aan dit verzoek en kwam in December 1938 met het herziene voorstel, dat thans in het middelpunt van de belangstelling staat.

Dit voorstel kreeg de instemming van een groot deel der industrie, hetgeen bleek uit een in Januari l.l. door het Joint Committee gehouden officieuze stemming. De door de Board of Trade op instigatie van de Regeering gehouden schriftelijke stemming in Februari l.l., welke een meer officieel karakter droeg, gaf aan, dat ca. 70 pCt. van de capaciteit van de spin-, weef-, finishing- en packingbranche met de nieuwe regeling sympathiseerde. Hierbij dient echter opgemerkt te worden, dat het deel van de industrie, dat zijn stembiljet niet terugzond³⁾, beschouwd werd als voorstander van het plan. Mede kwamen bewijzen van instemming binnen van de Federation of Master Cotton Spinners Associations, de Cotton Manufacturers Association en The United Textile Factory Workers Association (met 350.000 leden). Het minst enthousiast waren de merchants, hetgeen ook tot uiting kwam door het verwerpen, zij het met kleine meerderheid en met hulp van buitenstaanders, van het ontwerp in een bijeenkomst van de Chamber of Commerce te Manchester (Januari 1939).

De Regeering, die het ontwerp in Februari l.l. als witboek in het Parlement publiceerde, deelde mede de verheffing tot wet zooveel mogelijk te willen

²⁾ Zie E.-S.B. 5 Januari 1938, blz. 13: „Een reorganisatieplan voor de katoenindustrie in Lancashire” en E.-S.B. 13 April 1938, blz. 279: „Lancashire's Remedy, voorstellen tot ordening in de Lancashire katoenindustrie door F. G. Dijkers.

³⁾ Ca. 80 pCt. der industrie nam deel aan de stemming.

bespoedigen. Zij wilde echter eerst nog de vakverenigingen en den handel (den laatste door middel van de Chambers of Commerce te Manchester, Londen en Glasgow) de gelegenheid geven hun oordeel uit te spreken. De vakverenigingen hebben inmiddels het ontwerp behandeld en spraken zich met aanzienlijke meerderheid (72 pCt.) voor het ontwerp uit.

Het ontwerp „Cotton Industry Enabling Bill”.

Gaan wij thans na, wat het ontwerp, dat mogelijk spoedig tot wet zal worden (men vermoedt, dat de behandeling in het Parlement dadelijk na het Paaschreces zal aanvangen), omvat en welke de wijzigingen zijn t.o.v. het ontwerp van October 1937.

Algemeen bezien, heeft het ontwerp, wat zijn principiele strekking betreft, veel overeenkomst met zijn voorganger. In de uitwerking zijn echter eenige verschillen te onderscheiden. Het doel blijft, zooals o.a. uit de Proposals van het Joint Committee van December 1938 blijkt, het verkrijgen van een betere organisatie en een grotere efficiency van de katoenindustrie en het bevorderen van den export.

De mogelijkheid om bindend-verklaring te verkrijgen voor ondernemers-overeenkomsten, welke op initiatief van de industrie ontstaan en welke door een voldoende meerderheid in de betrokken industrie gesteund worden, is, op een enkele wijziging in de procedure na, blijven bestaan. Doch, en hier komt een groote beperking, die bindendverklaring zal slechts te verkrijgen zijn voor regelingen, welke betrekking hebben op:

a. sloop (geheel of gedeeltelijk) van overtollige capaciteit,

b. handhaving van minimum-prijzen of winstmarges.

Regelingen op het gebied van beteugeling van ongebreidelde concurrentie, anders dan door het onder b. genoemde, zijn thans alle geschrapt, dus ook regelingen van productie en afzet en de zg. pool- en quota-regelingen. Alles, wat dus slechts eenigszins de mogelijkheid opende voor het verkrijgen van een rationeel georganiseerde productie, is over boord gezet. De concessies, welke aan het bekende individualisme der ondernemers gedaan moesten worden, hebben evenals in de afgelopen 15 jaren weer tot gevolg gehad, dat ook thans van een hoognoodige goed gefundeerde productieregeling niets terecht komt.

Wij willen hiermede niet zeggen, dat sloop van overtollige capaciteit, vooral als deze niet efficiënt meer te gebruiken is, onjuist of onnoodig is. Er bestaat o.i. wel degelijk een teveel aan capaciteit en wel voornamelijk aan spin-capaciteit. Gedurende de hoogconjunctuur van 1937, bestond er b.v. een surplus van 3.900.000 spindels volgens The Economist. Maar wel vragen wij ons af, of sloop van capaciteit één der factoren vormt, welke een rationeele goedkoopere productie — en dat is toch de eenige mogelijkheid om met behoud van rentabiliteit concurrerend te zijn op de exportmarkten — tot stand kan brengen. Sloop kan wel leiden tot een aanpassing van aanbod aan de vraag, doch geeft geen enkele zekerheid, dat deze aanpassing min of meer duurzaam zal zijn. Gedurende de periode, dat deze aanpassing bestaat, staan de producenten niet tegenover een ontworpen markt en zal de productie waarschijnlijk dus onder wat gunstiger omstandigheden plaats kunnen vinden. Maar dat dit alles een stimulans zal zijn om het geheele productie-proces van ruwe katoen tot en met weefsel te rationaliseeren tot een efficiënte wijze van productie, meenen wij ernstig te moeten betwijfelen.

De voorgestelde minimum-prijzen-regeling.

Ook de bepaling van minimum-prijzen (winstmarges) is een factor van betrekkelijke waarde. Onder

minimum-prijzen (winstmarges) worden in de genoemde regeling die prijzen (marges) verstaan, welke noodig zijn om de kosten van een efficiënt producerende, behoorlijk geoutilleerde onderneming, welke met een normale bedrijfsbezetting werkt, juist goed te maken, d.w.z. inclusief afschrijving en intrest. Deze formulering is gebruikt om alle mogelijke vrees voor monopolistische tendenzen van de te sluiten overeenkomsten te voorkomen.

Het is zonder twijfel een stap vooruit, dat minimum-prijzen-regelingen, welke de markt vaak een rustiger voorkomen geven, niet meer door het drijven van meestal kleine minderheden ontbonden kunnen worden. Kan men bereiken, dat nuttig werkende overeenkomsten als het zg. „Coarse Counts Agreement” meer algemeene toepassing vinden, dan is inderdaad wat bereikt.

Maar van een dergelijke minimum-prijzen-regeling kan niet verwacht worden, dat zij op korten termijn tot een efficiënte productie leidt. Wel is het mogelijk, dat de minder efficiënte bedrijven op den duur uitgeschakeld worden, maar of de industrie dan tot een organisch geheel zal zijn uitgegroeid, blijft een open vraag.

Een directe verbetering van de exportpositie van Lancashire is in elk geval niet te verwachten van dezen maatregel.

Exportbevordering.

Dit laatste schijnen de ontwerpers van het plan, mede naar aanleiding van de geuite bezwaren, ook gevoeld te hebben. Vandaar dat in het huidige ontwerp een aparte afdeling is opgenomen, waarin de bevordering van den export behandeld wordt. Er is een regeling ontworpen, volgens welke de met de uitvoering van de wet belaste autoriteiten (voor den export de Cotton Industry Board en The Export Development Committee) toestemming kunnen verleen voor export bestemde partijen beneden de vastgestelde minimum-prijzen te offereeren. Daar nadere gegevens nog niet bekend zijn, dient afgewacht te worden, of, hoe en onder welke omstandigheden van deze bepaling gebruik zal worden gemaakt. Gezien de stemming in Engeland, waar thans veel aandacht geschonken wordt aan de mogelijkheden tot vergrooting van den export, kan deze regeling, welke feitelijk een aanvulling is van de op zichzelf niet zeer belangrijke minimum-prijzen-regeling, wel eens het voornaamste artikel van de geheele Cotton Industry Enabling Bill worden, een artikel niet alleen van belang voor Engeland, maar ook voor andere landen, waaronder niet te vergeten ons land.

Conclusie.

Indien wij de beteekenis van het ontwerp-Cotton Industry Enabling Bill nog eens samenvatten, dan blijkt, dat het bestaande productiesysteem niet noemenswaard gewijzigd wordt. Klaarblijkelijk kunnen door het individualisme der ondernemers geen bindende besluiten betreffende bedrijfs-economische reorganisatiemaatregelen in de industrie genomen worden. Wel maakt de wet het den producenten voor de binnenlandsche markt wat gemakkelijker door de mogelijkheid tot bindend-verklaring te scheppen voor sloop- en minimum-prijzen-regelingen. Wat den export betreft, dezen wil de wet ondanks het bovenstaande stimuleeren door, zoo noodig, te exporteeren tegen prijzen, waarbij de kostprijs niet wordt verdiend. Op deze wijze tracht men de kool en de geit te sparen. Het blijft een vraag, of het lukt en een andere vraag is, wie het gelag zal betalen. Een van inzicht en kracht getuigende reorganisatie-regeling is met het voorgestelde ontwerp niet verkregen.

Dr. B. H. HOLSBOER.

DE CONJUNCTUURPOLITIEK IN DE VEREENIGDE STATEN EN DE PARTICULIERE KAPITAALSINVESTEERINGEN.

De daling der conjunctuur in de Vereenigde Staten in 1937/38 kan voor een belangrijk deel haar verklaring vinden in het ingrijpen van de Overheid ten aanzien van de loonen en den werktijd, waardoor een wanverhouding tusschen kosten en opbrengstprijzen is ontstaan en de winstmarge der ondernemingen inkromp. Hoewel de uurloonen zich reeds op een topstand, verre boven dien van 1929 bevonden (bij gelijktijdige geringere kosten van levensonderhoud), verlangde de Regeering op grond van de „koopkrachttheorie” geen daling van loonen in een tijd van depressie. Door een dergelijke wanverhouding is het kostenbestel der ondernemingen geschokt en trad een terugslag in, omdat de aan de conjunctuur inherente krachten, die zelf wanverhoudingen corrigeeren, — de z.g. conjunctuur-„dynamiek” — verstoord werden¹⁾. Het is duidelijk, dat dit tot gevolg had, dat de ondernemer aarzelde, om het risico van groote, nieuwe investeringen op zich te nemen, welk gebrek aan investeringen op zijn beurt noodgedwongen heeft geleid tot een groote activiteit van de Overheid. Hierdoor vermeederde weer de belastingdruk en kromp de winstmarge in, zoodat in zekeren zin een vicieuze cirkel ontstond.

De Regeering scheidt een amphibisch systeem.

Zoo werd het bedrijfsleven in de herstelperiode van 1937 diepgaand beïnvloed door de stelselmatige, sociale hervorming en ordening, welke de tendens heeft, het „social product”, of de opbrengst van den arbeid, te herverdeelen. Men ontmoet hier de verschilpunten tusschen een vrije en een gebonden economie. Het gebonden systeem van de Vereenigde Staten is echter halfslachtig en inconsequent. Als gevolg van de actie van den half-socialistischen Roosevelt is een toestand ontstaan, waarin het particulier initiatief wordt gedood en gelijktijdig de particuliere ondernemingsvorm blijft behouden. Den ondernemer wordt door de Overheid weinig of niets verboden, maar ook niets beloofd, waardoor een situatie is ontstaan, waarin aan het particulier initiatief niet een behoorlijke verhouding tusschen kans en risico wordt gewaarborgd, die het noodig heeft, om nieuwe investeringen te verrichten en de leiding van het zakenleven wederom tot zich te trekken. Naast gebieden van de sterkste en meest starre staatsbemoeyenis vindt men plotseling domeinen van de vrije economie, waarin nog onbepaalde concurrentie heerscht. Gelijktijdig staan dus twee economische systemen naast en tegenover elkaar. De staat doet door zijn groote inmenging wederom nieuwe conjunctuurverschijnselen ontstaan.

Een andere inconsequentie.

Ook uit anderen hoofde is het systeem halfslachtig en inconsequent. De Regeering wenscht starre of hoge loonen, ook in de depressie, terwijl de prijzen variabel zijn. Een vrije prijsvorming bij een star loonpeil maakt een synthese tusschen de sociale politiek van de New Deal en de natuurlijke herstelkrachten der conjunctuur onmogelijk. De Amerikaansche economie, die opgehouden heeft vrij te werken, heeft door haar halfstarheid ook haar eigen herstelkracht verloren, zoodat een „crise de dirigisme” is ontstaan, waaruit de Regeering de conclusie had kunnen trekken, ook de particuliere kapitaalsinvesteringen te dirigeren of de prijzen te bewaken. Van de ééne gebondenheid pleegt men nu eenmaal automatisch in de andere gebondenheid te vervallen. Duitschland is in zijn conjunctuurpolitiek — zij het dan ook wellicht noodgedwongen — veel consequenter geweest. Aldaar worden niet alleen productie, loonen en prij-

¹⁾ Men zie: „De verdwijning cener dynamische conjunctuur in Amerika”, in E.-S.B. van 15 Maart jl.

zen gedirigeerd, doch ook de kapitaalsinvesteeringen der particulieren en zelfs het verbruik en het sparen zelf.

Dezen weg naar totale gebondenheid der economie, naar het collectivisme in zijn vorm van algeheele staatsconjunctuur, hetzij staatskapitalistisch of -socialistisch, heeft men in de Vereenigde Staten niet wenschen te bewandelen. Men diene hierbij te bedenken, dat de Vereenigde Staten nauwelijks het pioniersstadium der gelukzoekers zijn ontgroeid en de Amerikaan te veel individualist en liberaal is en te veel op „rendement” ingesteld, om een staatsysteem van volkomen gebondenheid met ordening van productie, investeeering en consumptie, te aanvaarden. Men komt derhalve niet verder dan tot een vervorming of beperking van het „kapitalisme”.

Eenerzijds kan de eisch van starre loonen bij conjunctureele bewegingen direct spanningen doen ontstaan, anderzijds zal de Regeering zich genoodzaakt kunnen zien, te blijven „ankurbelen”, indien het particulier initiatief niet voldoende ontwaakt. Dit systeem zou tot een blijvende steunverleening aan het bedrijfsleven kunnen ontaarden, met een steeds verdere opdrijving der leeningsbehoeften en der staatschulden.

Investeeringen en staatsuitgaven.

De totale investeeringen in de Vereenigde Staten vertoonen een groote correlatie met de staatsuitgaven. De staat vertoont de grootste investeringsactiviteit en toen de staatsuitgaven in September 1937 werden stopgezet, daalde de conjunctuur, daar geen compensatie werd gevonden in particuliere investeeringen. De uitgavenpolitiek van den staat is niet alleen een belangrijke voorwaarde voor een verder herstel geworden, doch is zelfs slechts voor de handhaving van de huidige industrieele productie noodig. Zoo zeide Roosevelt in zijn Congres-boodschap: „De noodzakelijkheid van hogere federale uitgaven, teneinde een achteruitgang in het zakenleven tegen te houden, is thans een welbekend feit.”

Onvoldoende inkomensstijging.

Hier wordt de zwakke plek in het conjunctuurbeeld blootgelegd. De Regeering moet alles doen om de productie in de hoogte te drijven, teneinde daarmede het nationale inkomen en de belastingontvangsten te doen toenemen, doch het is de New Deal niet gelukt, op voldoende wijze productieve waarden te creëren. Het nationale inkomen is nog steeds onvoldoende om een behoorlijk grotere productie der nationale industrie op te nemen. Daar de staatsinvesteeringen zich tot objecten van betrekkelijk geringe, onmiddellijke vruchtbaarheid beperken, is de koopkracht der massa niet in die mate gestegen, als men had gehoopt²⁾. Daar de particuliere industrie anderzijds over zichzelf vrij kan beschikken en er bij gebrek aan goede winstvooruitzichten de voorkeur aan geeft, op halve kracht te werken — het verbruik blijft nog steeds aanzienlijk ten achter bij de productiecapaciteit —, blijft ook de werkgelegenheid onbevredigend. Zoo lang in een en ander geen verbetering komt, blijft het onmogelijk, met een stijging van het nationale inkomen een budgetair evenwicht te bereiken.

²⁾ The Annualist noemt het volgende voorbeeld: „Public construction projects, with the possible exceptions of the low-cost housing and slum-clearance, do not increase the material welfare or the standard of living of the population and therefore constitute a waste of American national resources. From this point of view public expenditures for building have the distinct disadvantage of being limited; they do not have anything like the projects of expansion that private work has. Public projects are also more likely to decline when private activity expands. For both these reasons the development of a building boom when public authorities are so largely responsible for so great a proportion of building activity is more than unlikely.”

Geleende welvaartstoename.

Men kan met Regeeringsgelden natuurlijk alles ondernemen, wat aan een prosperiteit de uiterlijke schijn verleent, doch met een daadwerkelijke welvaart heeft zulks weinig te maken, indien deze afhankelijk is van steeds stijgende staatsuitgaven. Door het „kopen” van grootere activiteit in het bedrijfsleven door middel van staatsgelden, die weer moeten worden geleend (de deposito's der banken worden door haar overwegend gebruikt om staatschuld te kopen), ontstaat een welvaart met een wrangen bijmaak, ondanks de creatie van „koopkracht”.

Het vertrouwen van de ondernemers in winstgevende productiemogelijkheden is door de staatsinmenging, die weliswaar groote staatsuitgaven met zich bracht, niet opgewekt; integendeel. Van eenig duurzaam effect dezer staatsuitgaven op het bedrijfsleven is tot dusverre nauwelijks sprake geweest. Het lot van de welvaart hangt af van het herstel van vertrouwen in kapitaalsinvesteeringen en van het ontwaken van een particulieren ondernemingslust. De zakenwereld vertoont evenwel weinig ondernemingslust of bereidwilligheid om normale handelsrisico's te nemen. Er bestaat toenemende afhankelijkheid van de staatsaanzwengeling en geneigtheid, tegen den staat aan te leunen. De winstprikkel wordt minder gevoeld en men zet het kapitaal niet meer in voldoende mate als winstkans in. Men weet niet, wat de toekomst brengt en voor terugkeer van het vertrouwen is juist „geloof in de toekomst” noodig, doch er heerscht een algemeen onvermogen, om vooruit plannen te maken. Dit zijn zeker ernstige lacunes in den toestand, ook buiten Amerika.

De belangrijke criteria voor en uiterlijke kentekenen van een fundamenteele verbetering in de conjunctuur zouden een opleving van de particuliere emissiebedrijvigheid ten behoeve van kapitaalsinvesteeringen in productiemiddelen, zoomede een stijging van de „commercial loans” der banken moeten zijn, doch deze zijn er niet. Door het gebrek aan particuliere investeeringen wordt de overgang van een kunstmatig herstel (ontstaande door middel van geforceerde aanzwengelingsmethoden van den staat) naar een langdurig, reëel herstel, dat door de zakenwereld zelf wordt gedragen, op de lange baan geschoven.

Indicaties voor particuliere investeeringen.

Wat nu de particuliere kapitaalsinvesteeringen als mogelijkheid eener gezonde stimuleering van de conjunctuur betreft, is het zeer moeilijk van de behoefte aan productiemiddelen een momentopname te maken, zonder gevaar te loopen, individuele gevallen te generaliseeren als een algemeen bestaanden toestand³⁾. Voor zoover tegenwoordig dergelijke investeringen plaats vinden, betreffen deze, gelijk in 1936 en 1937, in hoofdzaak rationalisatie der bedrijven, met het doel, de kostprijzen te verlagen en op arbeidskrachten te besparen en dienen zij niet tot uitbreiding der productie⁴⁾. In uitzonderlijke gevallen worden kapitalen geïnvesteerd in nieuwe fabrieken en dit heeft dan betrekking op nieuwe producten, zooals bijv. een synthetisch textielproduct „nylon” in de chemische industrie, waartoe de Dupont de Nemours een bedrag van \$10 miljoen heeft uitgetrokken⁵⁾. De groote en financieel sterke maatschappijen hebben in vorige jaren aanzienlijke investeeringen ten behoeve van de

³⁾ Het hierna volgende is ontleend aan een rapport, dat de directie van één der grootste investment trusts, zelf een gerenommeerd bankhuis in New-York, over de situatie der groote bedrijven, wier effecten de trust bezit, heeft opgesteld.

⁴⁾ „When we have to pay 50 Cents an hour to a girl worth 28 Cts. an hour, we find some way of eliminating her completely. Does this help the consumer purchasing power upon which the sale of our products depends?” (uitlating van de directie van één der grootste bedrijven).

⁵⁾ „As for venture capital, there seems little doubt that worries over Administration are a deterrent to expansion.” (een andere uitlating).

rationalisatie of mechanisatie harer bedrijven reeds verricht, zoodat haar programma voor kapitaalsuitgaven voor 1939 beperkt is in tegenstelling tot kleinere ondernemingen. Van de meeste industriële ondernemingen zullen de kapitaalsuitgaven in 1939 geringer zijn dan die in 1938. Een 50-tal groote ondernemingen zou in 1939 15 pCt. minder investeren dan in 1938, 55 pCt. minder dan in 1937, en 30 pCt. minder dan in 1936. Natuurlijk diene men deze plannen niet te veel als „princiëel” op te vatten; zij zullen ongetwijfeld worden uitgebreid, indien de conjunctuur zich gunstiger zou ontwikkelen, dan verwacht werd⁹⁾.

Een drietal groote investeerders.

Wat nu verder de mogelijkheid van particuliere kapitaalsinvesteringen betreft, zijn er drie groote bedrijfstakken, die normaliter aanzienlijke kapitaalbehoefte ten behoeve van hun uitrusting met productiemiddelen ontwikkelen: de bouwvakken, de openbare nutsbedrijven en de spoorwegen. Bestellingen door deze drie groote basisindustrieën zouden van niet onaanzienlijken invloed op de algemeene conjunctuur kunnen zijn.

Bouwvakken.

Een typeerend en frappant bewijs van gebrek aan particulieren investeringslust is het feit, dat in Januari de loopende contracten voor de constructie van zware machines voor particuliere rekening nog geen 10 pCt. van de totale contracten uitmaakten. Duidelijk demonstreert deze tendens zich ook in de bouwvakken. De openbare werken (incl. de z.g. „work-relief-construction”) bereikten in 1938 een topstand van alle tijden met \$ 4.1 milliard, doch dit bedrag was nog minder dan de helft van het jaargemiddelde der particuliere contracten van \$ 9 milliard gedurende 1920—'29. De bouwcontracten beliepen in miljoenen Dollars:

	Particulier	Openbaar	Totaal
Gemiddelde 1920—1929	8.990	2.593	11.583
1933	2.126	1.890	4.016
1937	5.111	3.564	8.675
1938	4.685	4.105	8.790

Wegens den grooten invloed van de bouwbedrijvigheid op de conjunctuur staan wij hierbij nog een oogenblik stil. Ramingen van het *potentieel* tekort aan huizen zijn slechts voorspellingen van de uiteindelijke vraag naar woonegelegenheid en hebben als zoodanig slechts meerendeels theoretisch belang. De *werkelijke* vraag naar woonegelegenheid is in hoofdzaak afhankelijk van factoren, zooals de algemeene zakenbedrijvigheid, de werkgelegenheid, het niveau van de inkomens der consumenten, enz., factoren, die in hoofdzaak den bouw van nieuwe huizen bepalen, veel meer dan den levensduur, bevolkingsgroei, enz. Zoolang dus deze hoofdfactoren geen verbetering ondergaan, zal de bouw van woonhuizen uit particulier initiatief en met particuliere gelden geen grooten omvang aannemen. Daarbij komt, dat eenerzijds de loonen in de bouwvakken uitzonderlijk hoog zijn, waardoor de bouwkosten zonder overheids-hulp niet omlaag kunnen, terwijl anderzijds een stijging der huren uitblijft, waardoor de aantrekkelijkheid van den huizenbouw, met het doel, de woningen te verhuren, niet toeneemt. Weliswaar zijn de bouwkosten van huurwoningen voor één gezin per eenheid van gemiddeld \$ 7.284 in 1937 tot \$ 6.535 in 1938 gedaald, doch deze daling houdt verband met den kleineren omvang dezer woningen, wier totale vloeroppervlakte in 1938 gemiddeld 18 pCt. kleiner was dan in 1937. Naar een particuliere „boom” in de bouwvakken ziet het er geenszins uit, hoewel verwacht mag worden, dat de bedrijvigheid hierin zal stijgen door de actie, welke de Regeering door middel van de Federal Housing Administration (o.a. verleenning van hypo-

⁹⁾ Tot zooverre het rapport.

thecaire credieten door de Overheid voor den woningbouw) ten toon spreidt.

Nutsbedrijven.

Daar de politieke druk op de nutsbedrijven is verminderd en de Regeering den eigen bouw van centrales niet buiten het Tennesseeedal zou uitbreiden, het stroomverbruik sterk toeneemt en de maximum capaciteit der bedrijven zelfs benaderd wordt, stijgt de mogelijkheid, dat de electriciteitsindustrie door middel van kapitaalsemissies investeringen zal gaan verrichten. Een plan tot investering ter waarde van een milliard Dollar zou in voorbereiding zijn. Men vestigt hierop zijn hoop ten aanzien van eenige verlevendiging in de conjunctuur.

Spoorwegen.

De hoop op bestellingen door de spoorwegen van nieuw materieel dient niet hoog te worden aangeslagen, zoolang de vooruitzichten voor het spoorwegbedrijf zoo zeer in nevels verborgen blijven, zijn situatie zoo ongunstig blijft en radicale maatregelen voor de gezondmaking van de 100 failliete spoorwegmaatschappijen met een gezamenlijke gefundeerde schuld van \$ 3.5 milliard en een aandeelenkapitaal van \$ 2.1 milliard nog niet zijn genomen. De behoefte aan nieuw materiaal schijnt trouwens geenszins dringend te zijn. Het geaccumuleerde tekort aan materieel wordt in theorie wel eens op \$ 2.5 milliard geraamd, doch in werkelijkheid zou men in staat zijn, met het bestaande materieel één millioen wagonladingen per dag te verwerken, tegen 7 à 800.000 wagonladingen als maximum in tijden van vroegere hausseconjunctuur. Indien er inderdaad behoefte zou bestaan aan nieuw materieel en de vooruitzichten beter zouden zijn, zouden thans zelfs de failliete sporen hun behoefte door middel van de plaatsing van „equipment trust certificates” kunnen dekken.

Vooruitzichten zijn moeilijk te peilen.

Zoo kunnen de kansen op particuliere kapitaalsinvesteringen, ook wegens het ontbreken van een noodzakelijke of dringende behoefte aan nieuwe productiemiddelen — in algemeenen zin genomen — niet hoog aangeslagen worden. Sinds de jaarswisseling is nu, na een zeer sterke en snelle stijging van de industriële productie gedurende slechts weinige maanden, wederom een langzaam dalende tendens ingetreden, niettegenstaande het jaargetijde voor een herstel gunstig is en de „pump priming” haar culminatiepunt nadert. Roosevelt maakt nu verscheidene, vriendelijke révérences naar de zijde van het bedrijfsleven, zonder welks medewerking hij niet zal slagen. Beteekent deze verzoeningsgezindheid van Washington tegenover het bedrijfsleven nu, dat het roer der Regeering principiëel wordt omgegooid en naar beter begrip wordt gestreefd, of zou men slechts met een opportunistische, tijdelijke zwenking als wanhoopsuiting van eigen onmacht te maken hebben, zoodat, indien het inderdaad gelukt, het kapitaal uit zijn schuilhoeken te lokken, over eenigen tijd de „reformatie” door de Regeering opnieuw een aanvang zou nemen? De tijd zal dit leeren. Het is echter nauwelijks te verwachten, dat de Regeering haar eigen „reform legislation” zal verloochenen. Of zal zij een deel daarvan wijzigen? Zal zij er in toestemmen, dat de Wagner Act geamendeerd zal worden? Zal zij de „Capital Gains Tax” intrekken? Zij wenscht, dat de sporen kapitaalsuitgaven verrichten, doch zal de wetgeving, zoodanig zijn, dat zij voor de sporen behoorlijke vooruitzichten helpt te openen? Ook dit dient te worden afgewacht.

Wel is de sfeer tusschen Overheid en het bedrijfsleven verbeterd, doch de vriendelijkheden, die aan het adres van de zakenwereld worden gericht, houden nog geen belofte voor een verlaging van arbeidskosten in. Overigens beteekent misschien het uitblijven van hervormingen voor den ondernemer ten minste

een periode van eenige controleerbaarheid der arbeidskosten. Er is evenwel niets, dat er op wijst, dat de Overheid haar koopkrachttheorie heeft laten varen⁷⁾. Mogelijk staat men voor een interessante ontwikkeling en voor een belangrijken tweesprong in de Vereenigde Staten⁸⁾. Tot dusverre sluimerde de creditvulkaan rustig. Zal hij eens tot een uitbarsting komen, indien het particuliere initiatief zou ontvaken en de geweldige conjunctuurreserves tot volle ontplooiing zouden geraken? Meer dan ooit is het gevaarlijk, zich op het gladde ijs der prognose te wagen, te meer, nu de cyclus en de zelfwerkzaamheid of het dynamisch karakter der conjunctuur, op den achtergrond zijn geraakt.

Dr. J. SNOEP.

⁷⁾ De zakenwereld schijnt tamelijk sceptisch te zijn. Zoo zegt The Annalist: „We are imposed by the unusually keen realisation on the part of business men that the expected improvement will be artificial to the extent that it is caused by government activities. There is far greater skepticism on this score than there was in 1935 and 1936. There is a genuine doubt in the minds of many business men that private capital will carry the load after heavy government expenditures begin to taper off.”

⁸⁾ The Guaranty Survey zegt: „As long nearly one sixth of the entire population are receiving one or more forms of public relief; it is evident that a situation exists which is strongly inimical to economic and social progress.”

TWEEDE GRONINGER-DAG.

In onze beschouwing over den Groninger-Dag 1938 hebben wij de aandacht erop gevestigd, dat de problemen, die toen ter sprake kwamen, van nationalen aard waren, maar dat het van zoo groote beteekenis is om hen eerst in kleineren kring te brengen¹⁾. Daarvoor is de provincie Groningen zoo bij uitstek geschikt en zeker voor het probleem, dat toen in het middelpunt van de besprekingen stond, de verhouding tusschen stad en platteland.

Deze Groninger-Dag week in zijn opzet in zooverre van den vorige af, dat hij opgenomen was in de nieuwe stichting „De Groninger Gemeenschap”. Daarmede werden twee dingen vereenigd, n.l. het streven naar beter begrip van elkaar's moeilijkheden op economisch gebied en de concrete samenwerking tot opbouw van een nieuwe gemeenschap en het aankweken van het nationaal besef en saamhorigheidsgevoel.

Terecht werd er door den Commissaris van de Koningin op gewezen, dat hiermede niet iets overbodigs of oppervlakkigs wordt gedaan, daar dit streven reeds bij zeer velen weerklinkt vindt. Inderdaad, maar wij mogen daaraan zeker toevoegen, dat het in Groningen niet bij woorden blijft, maar dat daar ook daden worden verricht. In dit opzicht is onze Noordelijke provincie een voorbeeld voor ons allen, omdat met groote voldoening geconstateerd kan worden, dat daar de gelederen zich sluiten. Dit trof den buitenstaander sterk in de rede van Mr. Linthorst Homan, vooral bij zijn woorden „de conflicten nemen af, het saamhorigheidsgevoel en, Gode zij dank, het sociaal gevoel stijgen merkbaar”.

De nieuwe opzet van dezen Groninger-Dag kwam eveneens duidelijk naar voren in het openingswoord van den Minister van Economische Zaken, die eenige gevallen toelichte van botsingen van belangenferen bij de invoering van wettelijke maatregelen (zuivelprobleem, tuinbouw, en belangen van industrie en landbouw). Het ingrijpen van de Overheid in het economisch leven tast altijd bepaalde belangen aan en daarom past het ondergeschikt maken van de eigen belangen aan het algemeen belang geheel in de gemeenschapsgedachte. De Overheid heeft hierbij echter een dubbele taak. In de eerste plaats er voor te zorgen, dat inderdaad het algemeen belang wordt

¹⁾ Zie ons artikel „Groninger-Dag 1938” in E.-S.B. van 13 Juli 1938.

gediend en verder dat goede voorlichting wordt gegeven, opdat het publiek den samenhang van de verschillende maatregelen kan begrijpen en daardoor leert inzien, waarvoor de offers gebracht worden. De duidelijke en korte uiteenzetting van den Minister over het zuivelprobleem was daarom zeer op haar plaats. Het ware te wenschen, dat dergelijke eenvoudige uiteenzettingen van een ingewikkeld probleem vaker van officieele zijde plaats vinden²⁾.

Tot de economische moeilijkheden, waarmede de provincie Groningen te kampen heeft, behoort vooral de agrarische werkloosheid. Dr. Hofstee wees erop, dat tengevolge van het overheerschen van de grootere bedrijven in den Landbouw de invloed van rationalisatie en mechanisatie in Groningen waarschijnlijk grooter geweest is dan elders, en dat de arbeidsproblemen in de agrarische gebieden in Groningen niet in de eerste plaats hun oorzaak in de depressie vinden.

Deze uitspraak lijkt ons niet geheel houdbaar. Weliswaar is de mechanisatie in den Landbouw van ouderen datum, maar o.i. is dit proces in de depressie verscherpt tengevolge van de wanverhouding tusschen prijzen en kosten. Rationalisatie en mechanisatie hebben in de depressie vooral plaatsgevonden in die bedrijven, welke producten aan een sterke prijsdaling onderhevig waren. Hoewel wij voor den Groninger Landbouw niet over gegevens beschikken, meenen wij, dat de verklaring van de verwrongen prijs- en kostenstructuur ook hier van gelding is. Ir. De Langen heeft o.i. terecht in zijn rede ook dien kant van het probleem aangeroord.

In tegenstelling tot de agrarische werkloosheid ligt de werkloosheid in de niet-agrarische bedrijven beneden het gemiddelde van het geheele land, waardoor de totale werkloosheid naar verhouding geringer is dan het landsgemiddelde. Groningen heeft in verband met het agrarisch karakter een groote winterwerkloosheid. Ir. De Langen noemde in zijn rede verschillende middelen om deze seizoenswerkloosheid te bestrijden. Verder wees deze inleider op de noodzakelijkheid van een intensivering van den Landbouw in Groningen, daar landaanwinning en ontginning noch een onmiddellijke noch een duurzame oplossing brengen van het vraagstuk van de overbevolking.

Wat de tewerkstelling in de industrie betreft, heeft de Noordelijke Economisch-Technologische Organisatie reeds verschillende plannen bestudeerd, welke in sommige gevallen, aldus Prof. Van Os in zijn rede, met goed resultaat zijn afgewikkeld.

Deze spreker wees verder op de noodzakelijkheid van een nauweren band tusschen universiteit en bedrijfsleven. In de eerste plaats dwingen de omstandigheden ertoe om de resultaten van het toegepast natuurwetenschappelijk onderzoek aan het bedrijfsleven beschikbaar te stellen, teneinde onze positie op industrieel gebied te handhaven of te versterken. Verder kan de kloof tusschen hetgeen de universiteit geeft en wat de maatschappij eischt, verkleind of weggenomen worden, doordat de studenten tijdens of aan het einde van hun studie een afbuiging maken in de richting van de toegepaste wetenschap. Het deed ons genoegen, dat op dit punt de aandacht werd gevestigd, want van de mogelijkheden, die er op dit gebied bestaan, dient in ons land meer dan tot dusverre gebruik te worden gemaakt. Groningen heeft door de recente oprichting van een sociologisch instituut en een economisch-technologische organisatie een nieuw apparaat gekregen om den band tusschen Universiteit en bedrijfsleven te versterken.

v. d. V.

²⁾ De wenschelijkheid hiervan is reeds eerder betoogd. Zie het artikel van den heer W. Glastra „Economische voorlichting ten behoeve van het publiek” in E.-S.B. van 13 Juli 1938.

DE ECONOMISCHE GEVOLGEN VOOR DUITSCHLAND VAN DE RECENTE VERANDERINGEN IN MIDDEN-EUROPA.

De inlijving van de deelen Bohemen en Moravië van het voormalige Tsjecho-Slowakije door Duitschland en het door dit land aanvaarde protectoraat over Slowakije doen de vraag rijzen, welke voordeelen Duitschland van deze usurpatie verwacht. Daarnaast is het van belang na te gaan, welke veranderingen uit deze gebeurtenissen zullen voortvloeien voor de vroegere Tsjecho-Slowaaksche gebieden.

Veelal wordt de meening uitgesproken, dat Tsjecho-Slowakije na de verschillende amputaties, die het zich in het laatste kwartaal van 1938 moest laten welgevallen, een overwegend agrarisch karakter zou hebben gekregen. Deze meening is niet geheel juist. Onderstaande cijfers geven hieromtrent eenig inzicht.

	Opper- vlakte 1000 k.m. ²	Aantal inwoners 1000	Werkzaam in	
			industrie	landbouw
			1000	1000
Tsj.-Slowakije totaal	99	9.807	3.137	3.690
Bohemen	32	4.472	1.684	1.194
Moravië en Tsj.-Silezië	17	2.333	914	697
Slowakije	38	2.450	484	1.396
Karpathen-Oekraïne	11	552	55	403

Hieruit blijkt, dat de thans ingelijfde gebieden een sterk industrieel karakter hebben, 2,6 miljoen personen zijn werkzaam in de industrie, en slechts 1,9 miljoen in den landbouw. Het als vazalstaat van Duitschland voortbestaande Slowakije heeft een overwegend agrarisch karakter, terwijl de aan Hongarije overgelaten Karpathen-Oekraïne een zuiver agrarisch gebied is.

Het groote probleem, waarvoor Duitschland zich tegenwoordig gesteld ziet, is het verkrijgen van deviezen voor zijn invoer. De Duitsche handelsbalans is den laatsten tijd bijna voortdurend passief onder invloed van den grooten invoer van grondstoffen voor de uitvoering van het vierjarenplan en de militarisatie van het geheele volk eenerzijds, en van de minder gunstige ontwikkeling van de wereldconjunctuur en de tegenzin, die in sommige landen tegen Duitsche goederen bestaat, anderzijds. Deze ongunstige ontwikkeling van de handelsbalans leidt tot de noodzaak den uitvoer van Duitsche producten met alle mogelijke middelen te vergrooten. Dat Duitschland zich wat dit betreft in een critieke fase bevindt, wordt wel duidelijk geïllustreerd door Hitlers rede van 30 Januari jl., waarin hij aan de noodzakelijkheid van een vergroting van den uitvoer uitdrukking gaf met de woorden: „exporteer of sterf”.

De inlijving van Bohemen en Moravië moet dus in de eerste plaats van het gezichtspunt van de deviezenpositie uit worden beschouwd.

Een directe winst is de inmiddels naar Berlijn overgebrachte goud- en deviezenvoorraad van de Nationale Bank van Tsjecho-Slowakije. De goudvoorraad bedroeg einde Februari Kc. 2362 miljoen, waarvan ca. 1/3 zich in het buitenland bevond. De deviezenportefeuille was Kc. 1052 miljoen. In hoeverre de goudsaldi in het buitenland aan Duitschland overgedragen zullen worden, is zeer de vraag. De versterking van de Duitsche goud- en deviezenvoorraden uit dezen hoofde zal dus R.M. 250 à 300 miljoen bedragen¹⁾. Dit op zichzelf niet onbelangrijke bedrag kan echter slechts een zeer tijdelijke verlichting geven, en betekent in geen geval een oplossing voor de problemen waarvoor Duitschland zich gesteld ziet.

Tegenover deze rechtstreeksche winst staat, dat de mogelijkheden voor den buitenlandschen handel in verband met de reacties in het buitenland ongunstiger zijn geworden. Zoo is de kans op een handelsaccord met Engeland, waarop in Duitschland ten zeerste prijs werd gesteld, voorloopig verkeken. De Vereenigde Staten reageerden met de afkondiging van een reeds eenigen tijd overwogen retorsierecht op den invoer uit Duitschland van 25 pCt. Dit zal den

¹⁾ 100 Kc. = 8.60 R.M.

buitenlandschen handel en daarmee de deviezenpositie zonder twijfel ongunstig beïnvloeden.

De inlijving zou verder invloed op de deviezenpositie kunnen hebben, indien Duitschland uit deze gebieden goederen kan betrekken, waarvoor het tot dusverre met deviezen moest betalen, of indien de buitenlandsche handel dezer gebieden deviezen oplevert.

Het noodzakelijkste deel van den Duitschen invoer bestaat uit grondstoffen en voedingsmiddelen.

Voor September 1938 had Tsjecho-Slowakije een belangrijke agrarische productie, maar de post voedingsmiddelen toonde op de handelsbalans toch nog een passief saldo.

Buitenlandsche handel in 1937 in milliarden Kc.

	voedingsmiddelen	grondstoffen en halfabrikaten	eind- producten
invoer	1.4	6.3	3.3
uitvoer	1.0	2.4	8.6
saldo	-0.4	-3.9	+5.3

De thans door Duitschland ingelijfde gebieden hebben een aanzienlijk tekort aan agrarische producten. Slowakije had een surplus, maar de vruchtbaarste graangebieden werden bij het accoord van Weenen aan Hongarije toegewezen. Voor zoover thans nog een surplus aanwezig is, zal dit wel geheel voor Duitschland bestemd zijn. Voorts is de zuiver agrarische Karpathen-Oekraïne aan Hongarije overgelaten. De conclusie is gewettigd, dat, voor zoover het voedingsmiddelen betreft, de inlijving van Bohemen en Moravië Duitschland eerder deviezen zal kosten dan opleveren.

Wat de grondstoffen aangaat, zijn de vooruitzichten voor een aanzienlijke deviezenbesparing evenmin gunstig. Hout van belang zijn, maar de boschrijkste streken worden gevonden in Slowakije en vooral in de Karpathen-Oekraïne. De houtexport van Tsjecho-Slowakije naar Duitschland was belangrijk, hij bedroeg in 1937 bijna 25 pCt. van den totalen uitvoer naar dat land. De Duitsche invoerbehoefte aan hout na den Anschluss is niet bekend, daar de voorloopige statistiek over 1938 slechts het Rijk zonder Oostenrijk omvat. In ieder geval zal de vermeerderde houtproductie zeer welkom zijn.

Wat de overige grondstoffen betreft, in September verloor het land vrijwel alle bruinkoolvelden en een belangrijk deel van de kolenmijnen en ijzerertsvoorraden. De kolen- en ijzerertsproductie van het verkleinde gebied bedroeg nog ongeveer 5 pCt. van die van Duitschland.

Slechts steenkolen werden uitgevoerd, het aandeel hiervan in den totalen uitvoer bedroeg in 1937 2.2 pCt. IJzererts moest nog in belangrijke mate geïmporteerd worden.

Het is duidelijk, dat Duitschland geen noemenswaardige hoeveelheden grondstoffen, die het tot dusverre in het buitenland moest koopen, binnen zijn grenzen krijgt. Ook hierdoor zal dus geen deviezenbesparing bereikt worden.

Zal het dan mogelijk zijn door den buitenlandschen handel van Bohemen en Moravië deviezen te krijgen? Het „groote” Tsjecho-Slowakije van voor September 1938 had regelmatig een betrekkelijk klein uitvoersaldo:

Buitenlandsche handel van Tsjecho-Slowakije.
(In milliarden Kc.)

	1929	1933	1935	1936	1937
Invoer	20.0	5.8	6.7	7.9	11.0
Uitvoer	20.5	5.8	7.9	8.0	12.0
Uitvoersaldo	0.5	—	1.2	0.1	1.0

De invoer bestond voor een groot deel (in 1937 57.3 pCt.) uit grondstoffen en halfabrikaten, terwijl de uitvoer in nog sterkere mate (in 1937 ruim 72 pCt.) uit eindproducten bestond. Alleen de glasinindustrie, de porseleinindustrie, de papier- en houtnijverheid en de suikerindustrie verwerkten binnen-

¹⁾ 100 Kc. = 8.60 R.M.

landsche grondstoffen. Deze industrieën leverden in 1937 16 pCt. van den export. De porseleinindustrie ging in September reeds vrijwel geheel over naar Duitschland en de glasindustrie voor ruim 60 pCt. De rest van de industrie is voor haar productie afhankelijk van den invoer van grondstoffen. Het is duidelijk, dat deze, gezien den deviezennood van het Rijk, niet meer vrij zal kunnen plaats vinden. Deze moeilijkheid, om grondstoffen uit het buitenland te betrekken, zal ongetwijfeld een uiterst ongunstigen invloed op den export hebben. Een belangrijk deel van den Tsjechischen export ging tot dusverre naar de Vereenigde Staten, dat na Duitschland de grootste afnemer was. Deze export zal zeer zwaar getroffen worden, want Duitschland heeft met de Vereenigde Staten geen meestbegunstigingsovereenkomst, waardoor de invoer aan hogere invoerrechten onderworpen is. Daarenboven is juist dezer dagen een retorsierecht van 25 pCt. voor Deutsche producten afgekondigd.

Het bovenstaande samenvattende, komen wij tot de conclusie, dat

1. deviezenbesparing alleen mogelijk zal zijn in verband met den invoer van hout, maar dat deze sinds den Anschluss van minder belang is geworden,

2. van de overige grondstoffen alleen kolen voor export in aanmerking kunnen komen. Dit zou wat deviezen kunnen opleveren,

3. de industriele export waarschijnlijk gevoelig zal dalen.

Het lijkt in hooge mate onwaarschijnlijk, dat door de inlijving der Tsjechische gebieden de deviezenpositie van het Rijk zal verbeteren. Wellicht zal op den duur de toestand eerder ongunstiger worden.

* * *

Het Derde Rijk lijdt onder een aanzienlijk gebrek aan arbeidskrachten. Volgens een schatting van Dr. Syrup in Soziale Praxis bedraagt het tekort thans ca. 1 miljoen personen. In hoeverre zal de inlijving hier verbetering kunnen brengen? Tsjecho-Slowakije had de laatste jaren te kampen met een belangrijke werkloosheid. Juist in den loop van 1938 was hierin echter verbetering gekomen. De werkloosheid heerschte het sterkst in de overwegend Deutsche gebieden, zoodat de afscheiding van de Sudetengebieden het aantal werklozen van 165.000 in het einde van Augustus tot 77.000 eind October deed dalen. Dit aantal is voor het tekort aan arbeidskrachten van geenerlei betekenis. Bovendien is uit de ervaring bij de annexatie van Oostenrijk gebleken, dat het uitermate moeilijk was de werklozen te werk te stellen in het oude Rijksgedebied. Oostenrijk had eind December 1937 369.000 werklozen, en een jaar later waren er nog 150.000, ondanks het nijpende tekort aan arbeidskrachten. In dit opzicht is de inlijving voor het Rijk dus van geen enkel belang.

Wel levert de inlijving een aantal voordeelen van „wehrwirtschaftlichen” aard op. Een groot aantal fabrieken van wapens en oorlogsmateriaal, waaronder de bekende Skoda-Werke, zijn thans in Duitsch bezit gekomen. Dit beteekent een belangrijke vergroting van de productiecapaciteit der oorlogsindustrie. Een groote materiaalreserve voor de Rijksweer is de uitrusting van het voormalige Tsjechische leger, bestaande uit 40 zeer modern uitgeruste divisies. Tenslotte wordt de Deutsche grens zeer aanzienlijk verkort, al staat hier weer tegenover, dat een groote groep niet-Duitschers binnen de grenzen is gebracht, die vermoedelijk in geenen deele met Duitschland sympathiseeren.

* * *

Een korte beschouwing van de gevolgen voor de ingelijfde gebieden leert het volgende:

1. de industrie dezer gebieden zal groote moeilijkheden bij haar grondstoffenaanvoer moeten verwachten. In verband hiermede zal ook de export waarschijnlijk een daling vertoonen. Deze zal nog ver-

sterkt worden door de ongunstige voorwaarden waaronder Duitschland naar de Vereenigde Staten uitvoert, immers dit land was op een na de belangrijkste afnemer van Tsjecho-Slowakije. De industrie zal daarom noodzakelijkerwijze een omvorming moeten ondergaan. Hiervoor is echter kapitaal nodig, en het is de vraag of dit beschikbaar zal zijn.

2. Bohemen vormt een historisch gegroeide economische eenheid. De gebeurtenissen van September leidden er toe, dat bepaalde deelen van deze eenheid bij Duitschland kwamen en andere deelen Tsjechisch bleven. Hierdoor ontstonden voor vele industrieën moeilijkheden, doordat opeenvolgende productiestadia in hoofdzaak in verschillende landen kwamen te liggen, terwijl ook het verlies van vrijwel alle bruinkoolvelden voor tal van industrieën moeilijkheden gaf. Op dit gebied is de eenheid thans weer hersteld.

H. E. B. SCHMALHAUSEN.

DE KOLENPOSITIE IN 1938.

II.

Onze vaste medewerker voor steenkolen schrijft ons:
Polen.

Dit land heeft zijn kolenindustrie gedurende het afgelopen jaar een klein weinig kunnen verbeteren. Zoowel de productie als de export namen toe, de voorraden echter waren aan het eind van 1938 bijna een half miljoen ton grooter dan een jaar daarvoor. De productie steeg van 36.13 miljoen ton in 1937 tot ca. 38 miljoen ton in 1938. De binnenlandsche afzet bedroeg in 1938 ca. 23 miljoen ton tegen 22 miljoen ton in 1937, de export respectievelijk 11.69 miljoen ton en 11.30 miljoen ton. Wij zien dus, dat de productie met 5.5 pCt., de binnenlandsche afzet met 5.7 pCt., de export echter slechts met 3.3 pCt. toegenomen is. Bij al deze cijfers is het van Tsjecho-Slowakije verkregen gebied van Teschen, waar de Karwiner kolen gedolven worden, niet in aanmerking genomen. De productie van de nieuw verworven mijnen is ca. 7½ miljoen ton per jaar en het zal den Poolschen kolenhandel wel voor moeilijkheden plaatsen voor deze kolen afzetgebieden te vinden. De Poolsch-Engelsche kolenovereenkomst werkte echter remmend op exportverruiming, reden waarom zij opgezegd werd en nieuwe onderhandelingen aangeknoopt werden, waarbij Polen hoopt een meer bevredigende regeling te kunnen treffen.

De prijzen van de exportkolen zijn vrij lang op hetzelfde peil gebleven en toonden eerst tegen het eind van het jaar neiging tot vaster worden.

Langen tijd heeft er een loonconflict bestaan, dat gelukkig eind September bij scheidsrechterlijke uitspraak tot een oplossing gekomen is, althans voor Oost Opper-Silezië, waar een gemiddelde loonsverhoging van 3 pCt. toegestaan werd.

De extra-assurantieprijzen te betalen op ladingen Poolsche kolen voor bestemmingen Zuidelijker dan Bordeaux moesten gehandhaafd blijven, behalve voor Robur kolen, echter weer met uitzondering van Zuid-Amerika. De extra-premie werd indertijd verlangd, daar de verzekeringsmaatschappijen nogal zware verliezen geleden hadden tengevolge van zelfontbranding van ladingen Poolsche kolen.

België.

De productie van kolen, cokes en briketten in België heeft in het afgelopen jaar een kleinen achteruitgang ondervonden, zooals blijkt uit de volgende cijfers:

	1938	1937
steenkolen	29.575.400 ton	29.680.930 ton
cokes	4.702.680 „	5.899.670 „
briketten	1.701.470 „	1.837.830 „
	35.979.550 ton	37.418.430 ton

Evenals in andere landen, is ook in België het binnenlandsche verbruik afgenomen, zelfs in zoo sterke mate, dat bij verminderde productie en invoer en verhoogden uitvoer de voorraden belangrijk gestegen zijn en wel van 675.990 ton aan het eind van 1937 tot 2.222.270 ton eind 1938. Verschillende van de oudere mijnen kunnen economisch niet meer mee en worden, als de exploitatie te ongunstig geworden is, gesloten. Sinds 1918 zijn er op deze wijze in de Borinage reeds 22 mijnen stilgelegd. Voor het overige ligt het in de bedoeling de oudere mijnen financieel te steunen uit de op kolen, cokes en briketten te heffen invoerrechten, die voor huisbrandkolen 15 Francs, voor industriekolen 10 Francs en voor cokes 5 Francs per ton bedragen. Behalve dit invoerrecht zou er nog een recht van 2 pCt. ad valorem geheven worden.

Gedurende geruimen tijd heeft er weer een loonconflict bestaan, voornamelijk om de handhaving van de twee bijzondere loontoeslagen van 5 pCt. elk, die in 1937 toegestaan werden. De mijnneigenaren wilden deze 10 pCt. weer annuleeren, waartegen de mijnwerkers zich met hand en tand verzetten. Een voorstel tot oplossing van het geschil kwam hierop neer, dat op een nader overeen te komen tijdstip alle kolennprijzen met 5 Francs per ton verhoogd zouden worden, welke verhoging niet ten goede der mijnneigenaren zou komen, doch in een fonds gestort zou worden, waaruit de noodlijdende Waalsche mijnen, die de concurrentie met de moderne Limburgsche mijnen niet kunnen volhouden, gesteund zouden worden. Als tegenprestatie zouden de mijnneigenaren ermee accoord moeten gaan slechts één van de bijzondere loontoeslagen van 5 pCt. te annuleeren, de andere te handhaven.

De invoer heeft in 1938 een zeer belangrijken terugslag gekregen, vooral die van cokes.

De uitvoer van kolen is gestegen naar alle landen met uitzondering van Italië, Portugal en Marokko.

De levering van bunker kolen heeft een flinke opleving gehad en steeg van 264.576 ton in 1937 tot 348.384 ton in 1938.

De juiste in- en uitvoercijfers zijn:

	1938		1937	
	invoer ton	uitvoer ton	invoer ton	uitvoer ton
Kolen	4.493.657	4.753.748	6.167.267	4.390.127
Cokes	1.937.648	1.204.300	3.185.935	1.319.572
Briketten	127.303	654.912	163.542	660.845

Frankrijk.

Viel dit land in 1937 geheel uit den toon van de toen allerwege gunstige resultaten, ook in 1938 neemt Frankrijk een uitzonderlijke positie in, maar nu in gunstige beteekenis. Het was al zeer spoedig gebleken, dat het in de kolenindustrie economisch onmogelijk was met de 40-urige werkweek uit te komen. De productie liep met rassche schreden terug en de invoer nam onrustbarend toe in 1937, wat Frankrijk schatten aan deviezen gekost heeft. Er werd een stel van extra ploegen ingevoerd met als zeer bevredigend resultaat, dat de productie van de Fransche mijnen toegenomen is. Dit is eveneens het geval met de cokesproductie, terwijl de productie van briketten verder terugliep. Toch bleef de kolenproductie nog ongeveer $7\frac{1}{2}$ miljoen ton achter bij de recordjaren 1929 en 1930. De productie van 1938 was, vergeleken bij die van 1937:

	1938	1937
Kolen	47.559.300 ton	45.333.744 ton
Cokes	4.282.270 "	4.259.388 "
Briketten ...	5.973.409 "	6.160.106 "

Eind 1938 bedroeg het aantal mijnarbeiders, onder en boven den grond, 249.000 tegen 244.500 eind 1937.

Het binnenlandsche verbruik is in 1938 met 68.2 miljoen ton niet minder dan 8 miljoen ton achtergebleven bij dat van 1937, toen het verbruik 76.2 miljoen was. Er zijn verschillende oorzaken voor dezen achteruitgang in het verbruik, zooals: vrij belangrijke

voorraden bij het begin van 1938, terwijl dit, met het oog op de dalende markten der laatste maanden van het jaar, eind 1938 niet het geval was, een zacht voorjaar, het overgaan van kolen op hydro-electrische kracht, de technische verbeteringen in de stookinrichtingen, enz. Voor het grootste deel echter is de algemeene conjunctuurdaling debet aan de verbruiksvermindering van brandstoffen. Deze vermindering in het verbruik is de onmiddellijke aanleiding tot de buitengewoon sterke daling van den invoer, die van 1936 op 1937 van 18.65 tot 24.62 miljoen ton gestegen was. De invoercontingenten werden per 1 Mei van 95 pCt. op 80 pCt. teruggebracht en daarna per 1 October nogmaals tot 65 pCt. Dit ter stimuleering van het verbruik van de Fransche kolen, die van mindere kwaliteit zijn en tevens ter grootst mogelijke beperking van den zoo kostbaren invoer. Het sterkst is de invoer uit Engeland teruggelopen, nl. van 9.42 miljoen ton in 1937 tot 6.34 miljoen ton in 1938. Uit België is de invoer toegenomen en voor het eerst zien wij ook koleninvoeren uit Marokko: 52.000 ton en uit Turkije: 128.000 ton. Duitschland ging 2.46 miljoen ton achteruit. Nederland 400.000 ton en Polen 50.000 ton. Engeland had recht op $49\frac{1}{2}$ pCt. van den totalen invoer, maar de consenten werden nogal vaak voor andere kolen gebruikt. Sindsdien is er een nieuwe Fransch-Engelsche kolenoevereenkomst gesloten, waarbij Frankrijk de Engelsche $49\frac{1}{2}$ pCt. rigoreus zal handhaven.

Zooals steeds is de export van Frankrijk zeer onbeduidend, vertoonde echter in 1938, wat kolen betreft, een opleving.

De in- en uitvoercijfers voor 1938, zijn, vergeleken bij 1937:

	1937		1938	
	invoer	uitvoer	invoer	uitvoer
Kolen	18.704.448	885.751	24.616.395	676.252
Cokes	2.361.538	212.272	3.860.329	232.212
Briketten	1.034.018	57.371	1.349.494	60.753

DE RIJKSMIDDELEN OVER FEBRUARI.

Algemeen beeld.

Het overzicht van den stand der Rijksmiddelen op ultimo Februari 1939 is niet onbevredigend. Evenals in de eerste maand des jaars, gaven de niet-directe heffingen een vooruitgang te zien met betrekking tot de ontvangsten in dezelfde maand van 1938. Ditmaal steeg de totale opbrengst van f 33.378.900 tot f 34.831.700. Bij nadere beschouwing blijkt, dat het acres geheel te danken is aan de invoerrechten, welke in de afgelopen maand f 1.807.300 meer voor 's Rijks schatkist opleverden dan in Februari van het vorige jaar. De overige bronnen van inkomsten vertoonden een onderling nogal afwisselend beeld. De dividend- en tantiëmebelasting, de gedistilleerdaccijns, de bieraccijns, de belasting op gouden en zilveren werken, de zegelrechten, de registratierechten en de loodsgelden gaven een hooger opbrengstcijfer te zien; de overige negen (van de 17) middelen brachten minder op. Aan den anderen kant moet worden vastgesteld, dat de totale opbrengst ditmaal f 1.978.700 bij 1/12 van de voor 1939 geraamde opbrengst ten achter bleef; voor de kleinste maand van het jaar is dit echter nog zoo ongunstig niet. Van de afzonderlijke middelen verschaften alleen de invoerrechten, de couponbelasting, de zegelrechten en de loodsgelden méér dan waarop blijkens de gemiddelde maandraming was gerekend. De eerste maanden van het jaar zijn in den regel niet de voordeeligste.

De totale opbrengst over de eerste twee maanden van het jaar bedraagt f 73.234.000 tegen f 66.719.500 in hetzelfde tijdvak van 1938 en bij een evenredige raming van f 73.620.800. Negen middelen droegen tot de vermeerdering bij met een gezamenlijk bedrag van f 9.158.200; de resteerende acht middelen daalden tezamen met f 2.643.700.

Dividend- en tantiëmebelasting.

In tegenstelling met de eerste maand van het jaar, toen de dividend- en tantiëmebelasting een vermindering in ontvangst te boeken gaf van f 316.800, kwam de opbrengst ditmaal f 355.500 uit boven die van de gelijknamige maand van 1938. Er zit in den loop van deze heffing derhalve tot dusver nog niet veel perspectief. Voor het verkrijgen van een inzicht geven de eerste maanden van het jaar niet veel houvast; daartoe moet worden gewacht op de maanden Juni t/m Augustus, wanneer de belangrijke posten worden ontvangen.

Invoerrechten.

Een opvallende stijging vertoonden de invoerrechten, die niet minder dan f 1.807.300 uitkwamen boven de ontvangst van Februari 1938. Nu was de opbrengst van laatstgenoemde maand buitengewoon laag, doch dit neemt niet weg, dat de gemiddelde maandraming in de afgelopen maand toch nog met f 390.000 werd overschreden. Vermoedelijk moet de vooruitgang worden verklaard uit den invoer van goederen, welke van 1 Maart jl. af hooger zijn belast, alsmede uit den invoer van met specifiek recht belaste goederen als benzine en thee. Gerekend over twee maanden bedraagt de vermeerdering f 2.721.900. Dat het er met onzen totalen buitenlandschen handel niet zoo rooskleurig voorstaat, bewijst de daling van het statistiekrecht, dat ditmaal slechts f 187.800 opleverde, zijnde f 6.200 minder dan in Februari 1938 en f 20.500 beneden de maandraming.

Accijnzen.

Met de accijnzen verliep het in de afgelopen maand over het algemeen minder goed. De zoutaccijns vertoonde een decres van niet minder dan f 177.500. Nu was de ontvangst in Februari 1938 abnormaal hoog door bijzondere omstandigheden, maar ook afgezien hiervan was de opbrengst, evenals trouwens in de voorafgaande maanden, aan den lagen kant; er kwam zelfs f 43.800 minder binnen dan de gemiddelde maandraming. Ook de geslachtaccijns liep wegens eenige daling in de veeprijzen terug (met f 34.300), doch voor deze heffing waren de voorafgaande maanden vrij gunstig. De wijnaccijns wees een lager opbrengstcijfer aan van f 58.400, een zeer belangrijke teruggang voor de tweede maand van het kwartaal, waarin in den regel niet veel veraccijnsd wordt. De gedistilleerdaccijns en de bieraccijns lieten gunstiger cijfers zien; de ontvangst van Februari 1938 werd bij deze middelen overtroffen met bedragen van resp. f 195.600 en f 100.700. Toch werd de maandraming bij geen van deze heffingen gehaald. Aan suikeraccijns werd ditmaal f 313.400 minder ontvangen dan in de gelijknamige maand van 1938, terwijl de tabaksaccijns daalde met f 167.900. Ook op zichzelf beschouwd waren de ginde bedragen vrij laag, immers minder dan de maandraming. Bij den suikeraccijns valt vermoedelijk aan een wisselwerking met de maand Januari jl. te denken, toen de opbrengst bijzonder hoog was (f 5.432.100). Hetzelfde geldt van den tabaksaccijns, die in Januari jl. f 3.215.400 opleverde (ditmaal f 2.873.500; raming f 3.000.000).

Andere indirecte heffingen.

De belasting op gouden en zilveren werken gaf ditmaal een surplus van f 700, doch bleef f 7.600 bij de raming ten achter. Daarentegen gaf de omzetbelasting een daling te zien van f 610.800. Na de abnormaal hoge opbrengst van Januari j.l., toen de omzetbelasting f 9.736.700 in de schatkist bracht, behoeft het ongunstig resultaat van de afgelopen maand evenwel niet te verontrusten. Zoals in het overzicht van Januari jl. werd opgemerkt, vielen toen betalingen voor oude aanslagen samen met die voor nieuwe aanslagen, zoodat een groot deel van de extra ver-

kregen bate als een voordeel voor eenmaal was te beschouwen. De ontvangsten van Februari hebben van de gewijzigde betalingsregeling een nadeeligen invloed ondervonden. Een deel van wat vroeger in Februari werd betaald, is nu reeds in Januari ontvangen. Toch hebben de eerste 2 maanden van het jaar nog f 4.768.800 meer opgeleverd dan dezelfde periode van 1938. De couponbelasting blijft zich in dalende richting bewegen; er kwam ditmaal f 53.600 minder binnen dan in Februari 1938. Daarentegen werd de maandraming met f 201.300 overtroffen; de maand Februari is voor deze heffing altijd bijzonder gunstig.

De z.g. conjunctuurheffingen maakten in de afgelopen maand een goed figuur. De zegelrechten bedroegen ditmaal f 2.984.100, of f 1.035.300 meer dan in Februari 1938, welke vooruitgang evenwel niet aan een ruimer vloeien van de beursbelasting was te danken, aangezien laatstgenoemde heffing juist met f 119.400 terugliep. De maandraming werd bij de zegelrechten overschreden met f 1.067.400. Er is eenige opleving in den geldhandel. De registratierechten stegen met f 217.900, doch konden de maandraming niet halen (tekort f 57.500).

De successierechten geven in den laatsten tijd minder gunstige opbrengstcijfers. De ontvangsten bedroegen ditmaal f 845.100 minder dan in Februari 1938. Nu was de opbrengst van laatstgenoemde maand abnormaal hoog, doch vergeleken met de raming gaf de afgelopen maand ook een deficit te zien (van f 338.700). Gerekend over twee maanden is het loopende jaar reeds f 1.567.600 in het nadeel. Intusschen geldt het hier een uiterst wisselvallig middel en het is zeer wel mogelijk, dat het aspect zich in de naaste toekomst weer geheel ten gunste wijzigt. Tenslotte moge nog worden gewezen op de loodsgelden, die met f 8.100 vooruitgingen. De ontvangsten uit dit middel zijn den laatsten tijd vrij goed.

Directe belastingen.

Het overzicht van de directe belastingen wijkt niet zooveel af van den stand per ultimo Januari jl. Zoolang de biljetten van het nieuwe belastingjaar niet zijn afgegeven, valt er bij deze groep van middelen niet veel te beleven. In den loop van de maand Februari jl. steeg het totale kohierbedrag van alle directe heffingen van f 39.897.900 tot f 44.966.400. Vergeleken met den stand van het overeenkomstige dienstjaar op 28 Februari 1938 is er een voordelig verschil te constateeren van f 3.643.600. Van een vooruitgang kan echter alleen bij de inkomstenbelasting en bij de belasting van de doode hand worden gesproken. Bij de inkomstenbelasting is het zuiver bedrag der kohieren f 4.725.000 hooger, welk accres te danken is aan de verhooging der opcenten en aan de verbetering van de conjunctuur in 1937. Wat de belasting van de doode hand betreft, die thans f 459.800 hooger te boek staat, zijn blijkbaar in de afgelopen maand veel aanslagen vastgesteld (eind Januari vertoonde deze heffing nog een teruggang). Aan grondbelasting is f 1.257.000 minder op kohier gebracht dan op 28 Februari 1938 wegens vertraging in de aanslagregeling. De vermogensbelasting en de verdedigingsbelasting I vertoonen nadeelige verschillen van resp. f 30.600 en f 253.600. Het is de tijd nog niet hieraan bepaalde conclusies te verbinden.

Rectificatie. In het middelenoverzicht over Januari jl., voorkomende in No. 1208, is een vergissing geslopen. Op blz. 138, begin 2e alinea van de eerste kolom, staat: Aangeteekend zij nog, dat de ontvangsten f 1.591.900 bij de gemiddelde maandraming ten achter zijn gebleven. Bedoeld is natuurlijk, dat de ontvangsten de maandraming hebben overschreden. Uit het vervolg blijkt wel, dat deze bedoeling inderdaad heeft voorgezeten.

AANTEKENINGEN.

Kartelleering in Engeland.

In verband met de beide artikelen in dit nummer, welke betrekking hebben op den gang van zaken in twee verschillende takken der Engelsche textielnijverheid¹⁾, is het niet onaardig hier de hoofdgedachten weer te geven, die in „The Economist” van 18 dezer worden ontwikkeld in een artikel onder bovenstaanden titel. The Economist vangt aan met te constateeren, dat de voorstellen om in den Engelschen exporttextiel-industrie te geraken tot een zekere mate van ordening, zooals die thans zijn geconcretiseerd in het aanhangige voorstel der Cotton Enabling Bill, allerminst met een overweldigende meerderheid van stemmen door dien bedrijfstak zijn aanvaard, zij het dan dat het betrokken stemmenoverwicht het indienen van dit voorstel wel motiveert.

Men moet de totstandkoming van dit wetsvoorstel en zijn zeer moeilijke ontstaansgeschiedenis zien in het licht van het koppige onafhankelijkheidsgevoel der Lancashire fabrikanten, die zelfs na twintig moeilijke jaren hun individualistische instelling tegenover den bedrijfstak niet dan zeer noode blijken prijs te geven.²⁾ Het gevolg van deze voorgeschiedenis is, dat het aanhangige voorstel een sterk compromisachtig karakter heeft en veel waarborgen bevat tegen misbruik. Dit karakter komt tot uiting in de drievoudige zekerheid, die gesteld is, opdat alle betrokkenen met de te nemen maatregelen krachtens de voorgestelde wet instemmen; eenigerlei maatregel doorgevoerd op grond van deze wet behoeft toch voor tot uitvoering te kunnen komen de instemming van:

- a. den bedrijfstak zelve,
- b. de Cotton Industry Board,
- c. The Board of Trade,

terwijl bovendien het Parlement nog een vetorecht heeft. En dat dan nog uitsluitend voor plannen, die,

¹⁾ Dr. H. C. Stek: Beëindiging van den prijsstrijd in de Engelsche kunstzijde-industrie. Dr. B. H. Holsboer: The Cotton Industry Enabling Bill.

²⁾ Men denke slechts aan de voorgeschiedenis van het plan „Lancashire Remedy” en de terugwijzing daarvan, zooals uitvoerig hiervoor door Dr. Holsboer wordt gememoreerd.

zooals Dr. Holsboer reeds schrijft, kunnen betreffen het sloopen van een zekere overcapaciteit en het vaststellen van minimumprijzen!

Niettemin is de indiening van dit wetsvoorstel met de instemming der betrokkenen van groote principieele beteekenis en een aanwijzing van de doorvoering van een nieuwen vorm van industriele samenwerking in Engeland. De publieke opinie in Engeland, evenals in verschillende andere landen, vertoont in de laatste tien jaren, een geleidelijken overgang van het aanhangen van „laissez faire” principes naar het accepteren van overheidsbemoeiing in het bedrijfsleven „als noodzakelijk kwaad”, dat derhalve tot een minimum behoort te worden beperkt. Sinds 1932 onder invloed van een toenemende behoefte aan exportstimuleering is de overheidsbemoeiing in Engeland wederom, evenals elders, sterk van karakter veranderd. Door tariefmaatregelen en subsidies, waarvan niet alleen de landbouw maar ook de industrie profiteeren, is de Overheid van politieagent langzaam maar zeker Sint-Nicolaas geworden, die de gunsten, welke hij krachtens zijn machtspositie kan uitdeelen, zooveel doenlijk in overeenstemming met het algemeen belang tracht te verspreiden.

Een ander element, dat het totstandkomen van een publieke opinie beheerscht, was vanouds het geloof in de a-sociale werking van alle handel- en bedrijfsvrijheid belemmerende werkgeverscombinaties. Ook dit oude geloof is de laatste jaren sterk verzwakt. De „Import-duties Act” maakte zelfs voor elke industrie het vormen van een afzetorganisatie noodzakelijk; rigide verkoopscombinaties ontstaan, niet-gefixeerde prijzen werden uitzondering. De geleidelijke verschuiving van deze begrippen komt aardig uit, indien men de huidige opvattingen toetst aan die van Adam Smith, die ergens schrijft: „People of the same trade seldom meet together, even for merriment and diversion, but the conversation ends in a conspiracy against the public or in some contrivance to raise prices.” Adam Smith verbindt aan deze uitspraak de conclusie, dat het dus schadelijk is om samenwerking tusschen deelnemers aan denzelfden bedrijfstak aan te moedigen. Zelfs sociale maatregelen voor een bedrijfstak wil Smith door derden laten uitvoeren. Deze conclusie zal in het huidige tijdsbestel vrijwel niet meer

AANVOER VAN GRANEN. (In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	12/18 Maart 1939	Sedert 1 Jan. 1939	Overeenk. tijdvak 1938	12/18 Maart 1939	Sedert 1 Jan. 1939	Overeenk. tijdvak 1938	1939	1938
Tarwe	13.734	174.978	285.218	—	20.791	2.547	195.769	287.765
Rogge	2.755	43.479	43.563	—	—	—	43.479	43.563
Boekweit	293	3.708	2.577	—	—	—	3.708	2.577
Maïs	22.591	163.465	313.951	315	29.233	26.941	192.698	340.892
Gerst	6.706	58.960	81.153	—	4.030	3.912	62.990	85.065
Haver	12.238	46.282	70.674	—	1.460	1.450	47.742	72.124
Lijnzaad	11.660	23.185	30.626	1.910	79.705	62.680	102.890	93.306
Lijnkoek	200	17.557	20.040	—	150	—	17.707	20.040
Tarwemeel	2.102	11.663	12.726	75	903	4.305	12.566	17.031
Andere meelsoorten	550	6.109	8.463	—	1.065	1.143	7.174	9.606

Noot bij groothandelsprijzen. (Zie blz. 224/225)

¹⁾ Tarwe: Tot Jan. 1931 Hard Winter No. 2; van Jan. 1931 tot 26 Sept. 1932 79 kg La Plata; van 26 Sept. 1932 tot 5 Febr. 1934 Manitoba No. 2; van 5 Febr. 1934 tot 6 Juli 1936 80 kg La Plata; van 6 Juli 1936 tot 30 Nov. 1936 Manitoba; van 30 Nov. 1936—2 Aug. 1937 Bahia Blanca; van 2 Aug.—16 Aug. 1937 La Plata; van 16—23 Aug. 1937 Bahia Blanca; van 23 Aug. 1937—19 Juni 1938 La Plata; van 19 Juni—15 Aug. 1938 Bahia Blanca; van 15 Aug.—5 Sept. 1938. Hardwinter No. 2. Van 5—12 Sept. 1938 Hardwinter No. 1. Tot 28 Nov. 1938 80 kg Zuid-Russische.

Rogge: Tot Jan. 1928 Western; vanaf Jan. 1928 tot 16 Dec. 1929 American No. 2; van 16 Dec. 1929 tot 26 Mei 1930 74/5 kg Hongaarsche; vanaf 26 Mei 1930 tot 23 Mei 1932 74 kg Zuid-Russische; van 23 Mei 1932 tot 2 Oct. 1933 No. 2 Canada; van 2 Oct. 1933—25 Oct. 1937 La Plata.

Van 25 Oct. 1937—20 Maart 1939 74 kg Russische.

Gerst: Tot Jan. 1928 Malting; van Jan. 1928 tot 9 Febr. 1931 American No. 2; van 9 Febr. 1931 tot 23 Mei 1932 64/5 kg Zuid-Russische; van 23 Mei—19 Sept. 1932 No. 3; van 19 Sept. 1932 tot 24 Juli 1933 62/63 kg Zuid-Russische; van 24 Juli 1933—7 Oct. 1935 64/65 kg La Plata; van 7 Oct. 1935—18 Mei 1936 62/63 kg Zuid-Russische; van 18 Mei 1936—23 Aug. 1937 64/65 kg La Plata; van 23 Aug. 1937—1 Jan. 1938 64/65 kg Russische; van 1 Jan. 1938—31 Jan. 1938 65/6 kg Russische. Van 31 Jan. 1938—7 Juni 1938 64/65 kg Russische. Van 7 Juni 1938—20 Maart 1939 64/65 kg Amer. No. 3.

Maïs: Tot Jan. 1937 2000 kg La Plata.

Lijnzaad: Vanaf 1 Jan. 1938 per 1000 kg tevoren per 1960 kg. De vroegere prijzen werden herleid op basis van 1000 kg.

worden aanvaard, maar toch zit in Smith's uitspraak nog een kern van waarheid, meent The Economist.

Combinaties van bedrijfsgeenoten komen er maar al te gemakkelijk toe die winst te prefereren, die ontstaat als het product van hooge winstmarges en geringen omzet boven de, vaak grootere, winst, die ontstaat uit een kleine winstmarge en een grooteren omzet. Deze geneigdheid heeft een bepaald ongunstigen invloed op 's lands welvaart. Groote expansie van bedrijvigheid ontstaat bijna altijd bij een niet gefixeerd prijspeil, vertraging van rationalisatie heeft een gefixeerd prijspeil vaak als ontstaansoorzaak.

The Economist gewaagt met lof van de serieuze wijze, waarop de samenstellers van het wetsvoorstel der Cotton Enabling Bill hebben getracht, het ontstaan van deze nadeelen te voorkomen. De vele beveiligingen tegen a-sociale werkingen van de toe te passen maatregelen, zoowel tegenover arbeiders, andere takken van textielnijverheid, consumentenbelang, en algemeen landsbelang doen echter twifelen aan de mogelijkheid, dat deze wet voor de industrie iets goeds tot stand zal kunnen brengen. Het sterk negatieve element, dat tot uiting komt in het groote aantal menschen, dat „neen” kan zeggen, wordt door The Economist als volgt gekarakteriseerd: „A multitude of people empowered to say „no” and no-one with the power to say „yes”. The industry will have the initiative but not the power. The community will have the power without the initiative. And the result is likely to be stagnation.”

Deze weinig opwekkende visie doet den schrijver in The Economist de vraag stellen, of dit nu moet leiden tot een voorstaan van socialisatie. Deze vraag evenwel suggereert, dat de keuze alleen zou gaan tusschen socialisatie of bedrijfstakorganisatie, zooals die hier is voorgesteld. Maar zoo ligt de keuze niet. Er is nog een derde methode om deze zaken tot een goed einde te brengen en dat is de methode, reeds gevolgd ten tijde van den oorlog 1914—1918, namelijk het aanstellen van regeeringscommissarissen voor verschillende bedrijfstakken, welke overheidsinterventie noodig hebben, waarvoor dan waren te kiezen menschen uit het bedrijfsleven afkomstig, maar uit een anderen bedrijfstak dan dien, waarom het gaat.

M. C.

MAANDCIJFERS.

OVERZICHT VAN DEN STAND DER RIJKSMIDDELEN.

Uit. Februari 1939 (in Guldens)

AFDEELING I a Dir. belastingen	Kohieren voor den dienst 1939 ¹⁾			Zuiver bedrag der kohieren voor den vorigen dienst t. m. dezelfde maand van het vorige jaar ²⁾
	Totaal bedrag	Bedragen, welke zijn teruggegeven of anders dan wegens betaling op de koh. afgeschr.	Zuiver bedrag	
Grondbelast. a)	4.592.088	—	4.592.088	5.849.041
Inkomst.bel. b)	29.498.135	364.484	29.133.651	24.408.663
Vermogensb. c)	6.738.570	32.619	6.705.951	6.736.581
Verdedig.bel. I	3.545.103	22.436	3.522.667	3.776.273
Bel.v.d.doodehd.	1.012.048	—	1.012.048	552.230
Totaal	45.385.944	419.539	44.966.405	41.322.788

a) ¼ hoofdsom + 20 procenten op de hoofdsom der gebouwde eigendommen. b) Hoofdsom + 70—88 procenten. c) Hoofdsom + 75 procenten.

¹⁾ Voor de belastingen naar inkomen en vermogen bestaan de vermelde bedragen uit ⅓ gedeelte van het met 1 Mei 1939 aanvangende belastingdienstjaar 1939/1940 en ⅓ gedeelte van het belastingdienstjaar 1938/1939. ²⁾ Voor de belastingen naar inkomen en vermogen bestaan de vermelde bedragen uit ⅓ gedeelte van het belastingdienstjaar 1938/1939 en ⅓ gedeelte van het belastingdienstjaar 1937/1938.

AFDEELING I b Overige middelen.	Febr. 1939	Sedert 1 Jan. 1939	Overeenkomstige periode 1938
Benaming der middelen			
Divid.- en tantiëmebel.	1.409.498	2.121.484	2.082.822
Rechten op den invoer	8.389.958	16.344.373	13.622.441
Statistiekrecht	187.799	388.579	390.231
Accijns op zout	122.903	250.344	437.920
Accijns op geslacht	552.420	1.179.528	1.193.426
Accijns op wijn	32.822	89.845	123.699
Accijns op gedistill.	2.325.573	4.435.474	4.412.469
Accijns op bier	599.235	1.137.686	1.052.131
Accijns op suiker	4.039.634	9.471.721	9.219.087
Accijns op tabak	2.873.497	6.088.851	6.266.844
Bel. op gouden en zilverw.	40.366	88.203	81.831
Omzetbelasting	5.565.452	15.302.133	10.533.319
Couponbelasting	659.633	1.168.145	1.302.595
Recht. en boeten v. zegel	2.984.093 ²⁾	5.394.162	4.196.694
Recht. en boet. v. registr.	1.317.466	2.700.080	3.226.801
Recht. en boet. v. successie, v. overgang bij overlijden en v. schenking	3.661.349	6.881.763	8.449.364
Opbrengst d. loodsgelden	70.000	141.614	127.850
Totalen	34.831.698	73.233.985	66.719.524

¹⁾ Hieronder begrepen wegens zegelrecht van nota's van makelaars en commissionairs in effecten, enz. f 301.651 (Beursbel.). ²⁾ Idem f 863.691.

AFDEELING II. DIENSTJAAR 1938.

Benaming der middelen	Bedrag van de raming	Zuivere opbrengst over het tijdvak van 1 Jan. 1938 tot en met de maand Febr. 1939
Grondbelasting. (¼ hoofdsom + 20 procenten op de hoofdsom der gebouwde eigendommen.)	10.600.000	10.496.668
Inkomstenbelasting	75.000.000	83.265.620
Vermogensbelasting	20.000.000	20.590.327
Verdedigingsbel. I	9.000.000	10.974.413
Belasting v. d. doode hand	1.800.000	2.071.215
Divid.- en tantiëmebelasting	21.000.000	25.039.288
Rechten op den invoer	98.000.000	99.152.194
Statistiekrecht	2.500.000	2.459.189
Accijns op zout	2.000.000	1.981.017
Accijns op geslacht	7.200.000	7.424.844
Accijns op wijn	2.200.000	2.263.352
Accijns op gedistilleerd	28.000.000	28.921.256
Accijns op bier	7.000.000	8.119.599
Accijns op suiker	55.000.000	56.853.456
Accijns op tabak	35.000.000	36.512.955
Belast. op gouden en zilverw.	575.000	577.096
Omzetbelasting	75.000.000	77.127.641
Couponbelasting	6.000.000	5.001.667
Rechten en boeten van zegel	26.000.000	21.112.051
Rechten en boeten v. registr.	17.000.000	16.605.610
Rechten en boeten v. successie, v. overgang bij overlijden en v. schenking	46.000.000	50.321.940
Opbrengst der loodsgelden	750.000	663.225
Totalen	545.625.000	567.534.623

OVERZICHT VAN DE INKOMSTEN TEN BATE VAN HET WERKLOOSHEIDSSUBSIDIEFONDS.

Dienst 1939	Bedrag van raming	Zuiver bedrag kohieren tot en met de maand Febr. 1939
Grondbelasting (veertig ten honderd van de hoofdsom wegens gebouwde eigendommen en vijf en twintig ten honderd van de hoofdsom wegens ongebouwde eigendommen)	9.681.000	4.161.595
Personeele belasting (tachtig ten honderd van de hoofdsom naar den eersten, tweeden en derden grondslag)	19.000.000	2.194.612
Gemeentefondsbelasting (vijf en twintig procenten op de hoofdsom)	15.500.000	—
Vermogensbelasting (twee en twintig procenten op de hoofdsom)	2.640.000	—
Inkomstenbelasting (tien procenten op de hoofdsom)	4.800.000	—
Totalen	51.621.000	6.356.207

INKOMSTEN TEN BATE VAN HET GEMEENTEFONDS.

	Dienst 1938/1939 Zuiver bedrag der kohieren tot en met de maand Febr. 1939	Zuiver bedrag der kohieren voor den dienst 1937/38 tot en met de zelfde maand van 1938
Gemeente.f.belast. . .	64.293.151	59.001.011
Opc. verm. t. get. v. 50	5.647.369	5.680.007

INKOMSTEN TEN BATE VAN HET VERKEERSFONDS.

	Febr. 1939	1939	1938
Motorrijtuigenbelasting	1.470.222	3.193.441	2.855.356
Rijwielbelasting	15.835	27.653	27.567
Totalen	1.492.057	3.221.094	2.882.923

Groothandelsprijzen van belangrijke voedings- en genotmiddelen en grondstoffen.

(Indexcijfers gebaseerd op 1927 t/m 1929 = 100).
Laatste noteringen (14—21 Maart 1939).

Artikel	Vreemde munt	Prijs in Guldens	Indexcijfer
Voedings- en genotmiddelen			
Gerst	—	89,50	41,6
Mais, termijn	—	88,50	46,1
Mais, Amer. Mixed	—	98,—	46,0
Rogge	—	4,25	34,9
Tarwe, termijn	—	3,65	29,1
Tarwe, Roemeensche	—	3,65	27,1
Rijst	sh. 5/5 1/4	2,40	36,8
Boter	f 0,60 1)	0,81	39,3
Kaas	—	18,—	39,5
Eieren	—	3,55	44,3
Gesl. runderen	—	63,30	66,8
Gesl. varkens	—	56,—	65,6
Bevr. Arg. rundvleesch	sh. 4,2	1,84	62,2
Bacon	sh. 100/-	44,16	66,3
Cacao	sh. 21/1 1/2	9,32	27,0
Koffie, Robusta	—	0,13	26,5
Koffie, Sup. Santos	—	0,15	25,4
Suiker	—	6,25	39,1
Thee	—	0,4925	65,0
Grondst. van agr. aard			
Jute	£ 23.7/6	206,31	48,2
Katoen, Mid. Upland	§cts 9,-	0,17	36,1
Katoen, Sup. Fine Omra	pence 4,13	0,152	42,3
Austr. Wol, Crossbr. Col. Carded	pence 16,25	0,598	43,2
Austr. Wol, Merino	pence 24,75	0,91	38,9
Jap. Zijde	§ 2,08	3,92	30,6
Rubber	pence 8,-	0,29	43,7
Vurenhout	£ 19,5/-	170,—	73,9
Vurenhout	—	117,50	76,9
Koehuiden	—	14,50	36,2
Copra	—	9,625	31,4
Grondnoten	£ 10,5/-	90,41	36,1
Lijnzaad	—	97,50	50,1
Goud	sh. 148/6	65,50	127,3
Grondst. v. niet-agr. aard			
Koper	£ 42.12/6	375,95	47,8
Lood	£ 14.14.5	129,85	46,8
Tin	£ 214.15/-	1894,10	65,2
IJzer, Cleveland	sh. 99/-	43,65	103,5
Gietelij-ijzer	sh. 67/6	29,75	75,3
Zink	£ 13.14/5	121,—	38,1
Zilver	pence 20 1/16	0,74	56,9
Steenkolen	—	9,65	88,4
Petroleum	§ 0,96	1,81	58,6
Benzine	§cts 4,38	0,0825	28,5
Kalksalpeter	—	6,10	54,5
Zwavelz. ammoniak	—	5,30	47,5
Cement	—	12,35	67,9
Steenen, binnenmuur	—	9,50	72,6
Steenen, buitenmuur	—	12,—	64,3

1) Heffing Crisis Zuivel-Centrale.

(Wegens plaatsgebrek vervangen bovenstaande statistieken deze week het gebruikelijk overzicht der groothandelsprijzen.)

Indexcijfers van belangrijke voedings- en genotmiddelen en grondstoffen.

	Indexcijfer voedings- en genotmiddelen	Indexcijfer agrarische grondstoffen	Indexcijfer niet-agrar. grondstoffen	Algemeen indexcijfer grondstoffen	Algemeen indexcijfer	Indexcijfer uitvoerproducten
Oct. 1938	44,6	41,3	56,9	49,8	47,8	47,2
Nov. "	43,2	40,6	56,1	49,0	46,8	45,4
Dec. "	43,6	40,2	55,5	48,6	46,6	45,1
Jan. 1939	43,4	40,7	55,1	48,5	46,5	45,4
Feb. "	41,7	42,1	55,5	49,4	46,4	45,7
28 Feb.-27 Mrt. "	42,6	43,5	56,4	50,5	47,5	47,6
7-14 "	42,4	43,4	56,7	50,6	47,4	47,0
14-21 "	42,7	43,3	56,3	50,4	47,4	46,2

STATISTIEKEN.

BANKDISCONTO'S.

Ned. Disc. Wissels. 2	3 Dec.'36	Lissabon	4 11 Aug.'37
Bk. Bel. Binn. Eff. 2 1/2	3 Dec.'36	Londen	2 30 Juni'37
Vrsch. in R.C. 2 1/2	3 Dec.'36	Madrid	5 15 Juli'35
Athene	6 4 Jan.'37	N.-York F.R.B. 1	26 Aug.'37
Batavia	3 14 Jan.'37	Oslo	3 1/2 5 Jan.'38
Belgrado	5 1 Febr.'35	Parijs	2 3 Jan.'39
Berlijn	4 22 Sept.'32	Praag	3 1 Jan.'36
Boekarest	3 1/2 5 Mei'38	Pretoria	3 1/2 15 Mei'38
Brussel	2 1/2 26 Oct.'38	Rome	4 1/2 18 Mei'36
Boedapest	4 28 Aug.'35	Stockholm	2 1/2 1 Dec.'33
Calcutta	3 28 Nov.'35	Tokio	3.46 11 Mrt.'38
Dantzig	4 2 Jan.'37	Warschau	4 1/2 18 Dec.'37
Helsingfors	4 3 Dec.'34	Zwits. Nat. Bk. 1 1/2	25 Nov.'36
Kopenhagen	3 1/2 22 Febr.'39		

OPEN MARKT.

	1939				1938	1937	1914
	18 Mrt.	13/18 Mrt.	6/11 Mrt.	27 Feb./4 Mrt.	14/19 Mrt.	15/20 Mrt.	20/24 Juli
Amsterdam Partic. disc.	1/4	1/4	1/4	1/4	1/4	1/4	3/4-4 3/4
Prolong.	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	1	3-4 1/4
Londen Daggeld.	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1
Partic. disc.	17/32	17/32	17/32	17/32	17/32	17/32-9/16	9/16-3/4
Berlijn Daggeld.	2 3/8-5/8	2 3/8-3 1/8	2 1/4-3 1/8	2 1/2-3 1/8	2 3/4-3	3-3 3/8	2 5/8-3 1/8
Maandgeld.	2 3/4-3	2 3/4-3	2 3/4-3	2 3/4-3	2 3/4-3	2 3/4-3	2 1/2-7/8
Part. disc.	2 7/8	2 7/8	2 7/8	2 7/8	2 7/8	3	2 7/8
Warenw.	4-1/2	4-1/2	4-1/2	4-1/2	4-1/2	4-1/2	4-1/4
New York Daggeld 1)	1	1	1	1	1	1	3/16
Partic. disc.	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	3/8-1/2	1

1) Koers van 17 Mrt. en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	New York *)	Londen *)	Berlijn *)	Parijs *)	Brussel *)	Batavia 1)
14 Mrt. 1939	1.88%	8.83%	75.57 1/2	4.99 1/4	31.69	100 1/4
15 " 1939	1.88%	8.83%	75.55	4.99%	31.71	100 1/4
16 " 1939	1.88%	8.82%	75.55	4.99%	31.71	100 1/4
17 " 1939	1.88%	8.82%	75.60	4.99%	31.70	100 1/4
18 " 1939	1.88%	8.82%	75.60	4.99	31.70	100 1/4
20 " 1939	1.88%	8.82	75.60	4.99	31.70	100 1/4
Laagste d.w. 1)	1.88%	8.81 1/2	72.47 1/2	4.98	31.65	100
Hoogste d.w. 1)	1.88%	8.84	75.65	5—	31.74	100 1/4
Muntpariteit	1.469	12.1071	59.263	9.747	24.906	100

Data	Zwitserland *)	Praag 1)	Boekarest 1)	Milaan **)	Madrid **)
14 Mrt. 1939	42.84	—	—	—	—
15 " 1939	42.85	6.45	—	—	—
16 " 1939	42.80	6.45	—	—	—
17 " 1939	42.66	—	—	—	—
18 " 1939	42.67	—	—	—	—
20 " 1939	42.41	—	—	—	—
Laagste d.w. 1)	42.62 1/2	6.37 1/2	1.35	9.87 1/2	—
Hoogste d.w. 1)	42.87 1/2	6.47 1/2	2.35	9.95	—
Muntpariteit	48.003	7.371	1.488	13.094	48.52

Data	Stockholm *)	Kopen- holt *)	Oslo *)	Helsing- fors 1)	Buenos- Aires 1)	Montreal 1)
14 Mrt. 1939	45.50	39.45	44.40	3.89	43%	1.87 1/4
15 " 1939	45.47 1/2	39.42 1/2	44.37 1/2	3.89	43%	1.87 1/4
16 " 1939	45.45	39.40	44.35	3.88 1/2	43%	1.87 1/4
17 " 1939	45.45	39.40	44.35	3.89	43%	1.87 1/4
18 " 1939	45.45	39.40	44.35	3.89	43%	1.87 1/4
20 " 1939	45.42 1/2	39.40	44.35	3.90	43%	1.87 1/4
Laagste d.w. 1)	45.37 1/2	39.32 1/2	44.27 1/2	3.86	42%	1.87
Hoogste d.w. 1)	45.52 1/2	39.47 1/2	44.42 1/2	3.92	44	1.88
Muntpariteit	66.671	66.671	66.671	6.266	95%	2.1878

*) Notering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave. In 't 1ste of 2de No. van iedere maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ p. 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. 100 gld.)
14 Mrt. 1939	4,68%	2,65%	40,13%	53,09%
15 " 1939	4,68%	2,65%	40,13	53,10
16 " 1939	4,68%	2,64%	40,13	53,08
17 " 1939	4,68%	2,64 1/16	40,13	53,08
18 " 1939	4,68%	2,64%	40,13%	53,08
20 " 1939	4,68%	2,64%	40,13	53,09%
21 Mrt. 1938	4,96	3,04%	40,12	55,28
Muntpariteit..	4,86	3,90%	23,81%	40%

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	4 Mrt. 1939	11 Mrt. 1939	13/18 Maart 1939 Laagste	18 Mrt. 1939 Hoogste
Alexandrië..	Piast. p. £	97 1/2	97 1/2	97 1/2	97 1/2
Athene	Dr. p. £	547 1/2	547 1/2	540	555
Bangkok...	Sh. p. tical	1/10 3/8	1/10 3/8	1/10 3/8	1/10 3/8
Budapest ...	Pen. p. £	23 3/8	23 3/8	23 3/8	23 3/8
Buenos Aires ¹⁾	p. peso p. £	20.34	20.28 1/2	20.25	20.33
Calcutta	Sh. p. rup.	1/5 31/32	1/5 31/32	1/5 15/16	1/6
Hongkong ..	Sh. p. \$	1/2 15/16	1/2 15/16	1/2 15/16	1/3
Istanbul ...	Piast. p. £	580	580	580	580
Kobe	Sh. p. yen	1/2	1/2	1/1 15/16	1/2 1/16
Lissabon	Escu. p. £	110 1/2	110 1/2	110	110 1/2
Montevideo ..	d. per £	18 1/2	18 1/2	18	19
Montreal ..	\$ per £	4.70 3/4	4.70	4.69 3/4	4.71
Rio d. Janeiro	d. per Mil.	3 1/16	3 1/16	3 1/16	3 1/16
Shanghai ..	d. p. \$	8 1/2	8 1/2	8	8 1/2
Singapore ...	Sh. p. \$	2/3 29/32	2/3 29/32	2/3 13/16	2/4
Valparaiso ²⁾	\$ per £	116	116	116	116
Warschau ..	Zl. p. £	24 1/2	24 1/2	24 1/2	25 1/4

¹⁾ Offic. not. 15 laten, gem. not., welke Imp. hebben te betalen 15 Nov. 1938 17.13.) ²⁾ 90 dg. Vanaf 13 Dec. 1937 laatste „export” noteering.

ZILVERPRIJS

Londen ¹⁾	N.York ²⁾	A'dam ³⁾	Londen ⁴⁾
14 Mrt. 1939..	20%	42%	2120
15 „ 1939..	20%	42%	15 „ 1939.. 2120
16 „ 1939..	20%	42%	16 „ 1939.. 2120
17 „ 1939..	20%	42%	17 „ 1939.. 2120
18 „ 1939..	20	—	18 „ 1939.. 2120
20 „ 1939..	20 1/16	42%	20 „ 1939.. 2120
21 Mrt. 1938..	20 1/16	44%	21 Mrt. 1938.. 2140
27 Juli 1914..	24 1/16	59	27 Juli 1914.. 1648

¹⁾ in pence p. oz. stand. ²⁾ Foreign silver in \$c. p. oz. fine. ³⁾ In guldens per Kg. 1000/1000. ⁴⁾ in sh. p. oz. fine.

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen.	7 Maart 1939	15 Maart 1939
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank	f 94.051.961,44	f 64.819.103,09
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten Voorsch. op ult. Febr. (resp. Jan.) 1939 a/d. gemeent. verstr. op a. haar uit te keeren hoofds. der pers. bel., aand. in de hoofds. der grondbel. en der gem. fondsbel., alsmede op de belastingen en op de vermogensbelasting	f 3.794.810,77	„ 293.008,51
Voorschotten aan Ned.-Indië	„ 41.978.853,16	„ 41.799.036,17
Idem aan Suriname	„ 12.356.146,91	„ 12.358.836,76
Kasvord. weg. creditverstr. a/h. buitenl. Daggeldteeningen tegen onderpand ..	„ 99.328.745,20	„ 100.308.550,08
Saldo der postrek. v. Rijkscomptabelen Vord. op het Alg. Burg. Pensioen ¹⁾ ..	„ 41.999.986,03	„ 41.524.310,44
Vord. op andere Staatsbedrijven ¹⁾	„ 14.202.641,28	„ 14.691.242,77

Verplichtingen

Voorschot door De Ned. Bank ingev. art. 16 van haar octrooi verstrekt	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	f 209.065.000,—	f 209.050.000,—
Schatkistpromessen in omloop	„ 1.076.389,50	„ 1.076.181,50
Schuld op ult. Febr. (resp. Jan.) 1939 gem. weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. l. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsbel. alsmede op de bel. en op de vermogensbelasting ..	„ 14.952.326,72	„ 9.681.664,22
Schuld aan Curaçao ¹⁾	„ 1.170.715,20	„ 1.170.611,92
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioen ¹⁾ ..	„ 15.238.306,67	„ 234.504,18
Id. a. h. Staatsbedr. der P.T. en T. ¹⁾ ..	„ 263.217.378,87	„ 248.072.686,97
Id. aan andere Staatsbedrijven ¹⁾	„ 16.000.000,—	„ 16.000.000,—
Id. aan diverse instellingen ¹⁾	„ 267.489.869,79	„ 266.111.468,86

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Vorderingen: ¹⁾	11 Maart 1939	18 Maart 1939
Saldo Javasche Bank	f 409.000,—	f 152.000,—
Saldo b. d. Postchèque- en Girodienst	—	—
Verplichtingen:	—	—
Voorschot 's Rijks kas e. a. Rijksinstell.	„ 42.302.000,—	„ 42.069.000,—
Schatkistpromessen in omloop	„ 35.000.000,—	„ 35.000.000,—
Schatkistbiljetten in omloop	—	—
Schuld a. d. Indische Pensioenfondsen	„ 20.000.000,—	„ 20.000.000,—
Schuld aan het Ned.-Ind. Muntfonds.	„ 2.152.000,—	„ 2.152.000,—
Idem aan de Ned.-Ind. Postspaarbank.	„ 2.646.000,—	„ 1.219.000,—
Belegde kasmiddelen Zelfbesturen ..	„ 595.000,—	„ 595.000,—
Voorschot van de Javasche Bank	„ 4.905.000,—	„ 2.624.000,—

CURAÇOSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulatie	Voorschotten aan de kolonie	Disconto's	Diverse rekeningen ¹⁾	Diverse rekeningen ²⁾
1 Februari 1939	9.797	8.431	228	129	1.212	131
1 Januari 1939	9.168	8.205	35	121	1.362	136
1 December 1938	8.766	7.932	471	111	1.355	115
1 November 1938	8.786	8.222	325	108	1.451	133
1 Februari 1938	6.147	6.634	55	63	1.928	121

¹⁾ Sluftp. der activa. ²⁾ Sluftp. der passiva.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 20 Maart 1939.

Activa.		
Binnel. Wis-	Hfdbk. f	7.558.643,25
sels, Prom.,	Bijbnk. „	187.348,45
enz. in disc.	Ag.sch. „	704.238,20
		f 8.450.229,90
Papier o. h. Buitenl.	f	2.700.000,—
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel.	„	—
		f 2.700.000,—
Beleeningen	(Hfdbk. f	189.162.707,97 ¹⁾
incl. vrsch.	Bijbnk. „	1.965.992,24
in rek.-crt.	Ag.sch. „	24.302.406,41
op onderp.	f	215.431.106,62
Op Effecten enz. ..	f	214.365.094,89 ¹⁾
Op Goederen en Ceel. „	„	1.066.011,73
		„ 215.431.106,62 ¹⁾
Voorschotten a. h. Rijk	„	—
Munt, Goud	f	106.637.555,—
Muntmat., Goud	„	1.279.455.945,93
		f 1.386.093.500,93
Munt, Zilver, enz. „	„	25.361.929,90
Muntmat., Zilver. „	„	—
		„ 1.411.455.430,83
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfondsen	„	43.849.794,83
Gebouwen en Meub. der Bank	„	4.580.000,—
Diverse rekeningen	„	11.412.169,24
Staat d. Nederl. (Wet v. 27/5/32, S. No. 221)	„	8.905.871,61
		f 1.706.784.603,03
Passiva.		
Kapitaal	f	20.000.000,—
Reservefonds	„	4.860.787,51
Bijzondere reserve	„	7.102.179,67
Pensioenfondsen	„	12.155.710,66
Bankbiljetten in omloop	„	973.206.040,—
Bankassignatiën in omloop	„	47.872,47
Rek.-Cour. { Het Rijk f	64.281.646,57	
saldo's: { Anderen „	619.963.785,88	„ 684.245.432,45
Diverse rekeningen	„	5.166.580,27
		f 1.706.784.603,03
Beschikbaar metaalsaldo	f	748.641.825,76
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is ..	„	1.871.604.560,—
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht	„	—

¹⁾ Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99) .....

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud	Circulatie	Andere opsch. schulden	Beschikb. Metaal-saldo	Dek-kings perc.
20 Mrt. '39	106638	1.279.456	973.206	684.292	748.642 85
13 „ '39	106638	1.304.623	973.003	733.213	754.381 84
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521 54

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse rekeningen ¹⁾
20 Mrt. 1939	8.450	—	215.431	2.700	11.412
13 „ 1939	7.267	—	239.595	2.700	11.898
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509

¹⁾ Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opsch. schulden	Beschikb. metaal-saldo
18 Mrt. '39 ²⁾	138.470		187.440	83.210	30.210
11 „ '39 ²⁾	138.820		190.870	82.330	29.540
4 Feb. 1939	116.886	22.007	190.654	81.349	30.128
28 Jan. 1939	116.886	21.727	186.540	84.673	30.091
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaalb.	Disconto's	Beleeningen	Diverse rekeningen ¹⁾	Dek-kings-percentage
18 Mrt. '39 ²⁾	7.710	73.650		65.380	51
11 „ '39 ²⁾	10.190	77.000		61.750	51
4 Feb. 1939	9.486	14.589	47.259	61.086	51
28 Jan. 1939	9.170	14.086	48.039	60.519	51
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

¹⁾ Sluftp. activa. ²⁾ Cijfers telegrafisch ontvangen.